

OKO Reporter o ratnim zločinima

Broj 3
Ljeto 2006

Одсек Кривичне Одбране
Odsjek Krivične Odbrane
CRIMINAL DEFENCE SECTION

Sadržaj

Novosti

Konferencija za mlade pravnike	3
Pravni odjel Suda BiH	5
Objavljeni kriteriji za stavljanje na listu	6

Članci

Ratni zločini protiv civilnog stanovništva	7
Dokazi na osnovu identifikacije očevidaca	15
Opravdanost pritvora u istrazi	21

Oglas

Oglas za direktora OKO-a	24
--------------------------	----

Izveštaji o predmetima

MKSR	25
Sud BiH	27
Kantonalni sud Mostar	29
Okružni sud Banja Luka	30

Obavještenja

Program edukacije za 2006. godinu	31
-----------------------------------	----

Uredništvo:

Chris Engels, glavni i odgovorni urednik

Džanela Mršević, izvršni urednik

Uvod

Predstavlja nam zadovoljstvo prezentirati Vam treći broj OKO Reportera o ratnim zločinima. Namjena Reportera je da omogući svim advokatima, koji su angažovani na predmetima ratnih zločina u BiH, pristup najnovijim informacijama koje su im potrebne iz cijele zemlje, regije i svijeta. Reporter sadrži pregled dešavanja pred sudovima u BiH, Srbiji, Crnoj Gori i Hrvatskoj, ali i pred međunarodnim tribunalima. Reporter obuhvata pitanja međunarodnog humanitarnog prava kao i međunarodnog prava ljudskih prava budući da se primjenjuju u suđenjima za ratne zločine u BiH.

Ovaj broj Reportera sadrži sažetke recentnih odluka donijetih na Sudu BiH, Okružnom sudu u Banja Luci, Kantonalnom sudu u Mostaru, MKSJ i MKSR. U člancima iz ovog broja biće riječi o ulozi Pravnog odjela Suda BiH, ratnim zločinima protiv civilnog stanovništva, dokazima na osnovu svjedočenja očevidaca, te pitanju pritvora u istrazi.

Nadam se da će vam ovaj broj Reportera biti koristan i očekujemo vaše prijedloge i sugestije za naredne brojeve.

Chris Engels

Glavni i odgovorni urednik

OKO Reporter o ratnim zločinima

Odsjek Krivične Odbrane (OKO)

Skenderija 15

71000 Sarajevo

Bosna i Hercegovina

oko@okobih.ba

www.okobih.ba

+387 33 560 260

Saradnici

Zahvaljujemo slijedećim stažistima i pripravnicima koji su za ovaj broj pripremili sažetke predmeta: Šejla Haračić, Kelly Fry, Denaura Bordandini, Meris Dolić, Dženita Hadžo, Muhamed Čučak i Elizabeth-Merry Condon.

Podnošenje članaka

Članci o tekućim pitanjima i dešavanjima, kako u zemlji tako i inostranstvu u vezi sa pravnim propisima iz oblasti ratnih zločina su dobrodošli u Reporteru. Molimo kontaktirajte urednika.

Citiranje

OKO Reporter o ratnim zločinima može se citirati i to po godini, broju izdanja i stranici. Ova stranica u verziji na lokalnom jeziku je citirana kao (2006) 3 OKO RRZ 2, a ekvivalent na engleskom jeziku je (2006) 3 OKO WCR 2.

Fotografija

Na fotografiji je prikazana sudnica broj 4 Suda BiH.

JEDNAKOST STRANA U POSTUPKU?

Član 6(1) Evropske konvencije o ljudskim pravima garantira pravo na pravično suđenje, koje uključuje princip jednakosti strana u postupku, odbrane i tužiteljstva.

Odsjek Krivične Odbrane (OKO) je odjel pri Uredu Registrara Suda BiH, čiji zadatak je da postigne i održi najviše standarde odbrane u slučajevima ratnih zločina pred Sudom BiH.

www.okobih.ba

Edukacija mladih pravnika

OKO je u mjesecu maju 2006. godine održao po prvi put konferenciju za mlade pravnike

OKO je 19.5.2006. godine u Sudu BiH održao Konferenciju za mlade pravnike, čija su tema bili zločini protiv čovječnosti i tribunalni za ratne zločine u svijetu. Konferencija je održana u sudnici broj 6, koja je najmodernije opremljena sudnica u BiH, a po mnogima modernija i od sudnica Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ).

Konferencija je bila organizovana za mlade pravnike – pripravnike i apsolvente na pravnim fakultetima. Pozvani su pravnici iz cijele Bosne i Hercegovine – Sarajeva, Banja Luke, Zenice, Mostara, Bihaća, Tuzle...i zaista, mnogi su se odazvali i došli iz veoma udaljenih mjesta da bi prisustvovali konferenciji.

Učesnici su, dakle, bili pravnici na početku pravne karijere. Upravo stoga cilj ove konferencije bio je da učesnike upoznamo sa relativno novim, a aktuelnim temama u krivičnom i krivičnoprocesnom pravu.

To su prije svega krivična djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida. Organizatori ove konferencije su nastojali da upoznavanje sa ovim krivičnim djelima učine što interesantnijim i kvalitetnijim, stoga su podijelili program u četiri dijela.

Prvi dio je održan u vidu panela stručnjaka, kao što

instituciju u kojoj rade, zadatke svoga radnog mjesta i, takođe, način apliciranja za radno mjesto u tim institucijama.

Drugi dio bio je posvećen samim učesnicima, u kojem su oni mogli da postavljaju pitanja panelistima. Da bi mladi bili upoznati sa suđenjima u predmetima ratnih zločina na što detaljniji način, druga sesija je organizovana tako da tribunalni za ratne zločine širom svijeta budu predstavljeni upravo od strane stručnjaka koji rade u tim institucijama. Tako je Reinhold Gallmetzer, bivši konsultant u OKO-u, a inače je pravni saradnik u Pretresnom odjelu Međunarodnog krivičnog suda (MKS), predstavio MKSJ i MKS. Richard Rogers, bivši konsultant u OKO-u a inače je konsultant pri Posebnom vijeću za ratne zločine Suda u Kambodži, učesnicima je predočio situaciju i način procesuiranja ratnih zločina u Ruandi, Kosovu i Kambodži. Emily Langston, pravnik u Odsjeku za podršku Tužilaštvu Ureda registrara a bivši uposlenik Posebnog vijeća za teška krivična djela u Istočnom Timoru, upoznala je učesnike sa situacijom u Istočnom Timoru. Rupert Skilbeck je dao osvrt na SSSL. Drugu sesiju je vodio Chris Engels, direktor OKO-a.

Treća sesija bila je nešto novo u organizovanju seminara. Radilo se o kombinaciji predavanja o zločinima protiv čovječnosti, gdje su predavači bili Zarije Seizović i Adnan Bostan, pravnici u OKO-u, i simuliranog suđenja kojemu je cilj bio prikazati način ispitivanja svjedoka u adversarnom sistemu što je takođe novina u našem krivičnoprocesnom pravu. „Uloge“ u ovoj simulaciji tumačili su: Sheeren Avis Fisher, kao sudija; Kwai Hong Ip, kao tužilac; Rupert Skilbeck, kao branilac te Meris Dolić, pripravnik u OKO-u, kao svjedok. Sutkinja Fisher je međunarodni sudija u Odjelu I za ratne zločine i Odjelu II za organizirani kriminal, privredni kriminal i korupciju Suda BiH, a tu funkciju vrši od 2005. godine. Tužilac Kwai Hong Ip je međunarodni tužilac u Posebnom odjelu za ratne zločine Tužilaštva BiH od marta 2006. godine.

U četvrtoj sesiji učestvovali su Rupert Skilbeck (OKO), James Rodehaver – direktor Odjela za ljudska prava pri Organizaciji za sigurnost i saradnju u Evropi, misija u BiH (OSCE), Nerma Jelačić direktor Balkanske istraživačke mreže u BiH (BIM), Peter Kidd, međunarodni tužilac u Posebnom odjelu za ratne zločine Tužilaštva BiH po odluci Visokog predstavnika za BiH iz 2005, te međunarodni sudija Almiro Rodrigues, predsjednik Raspravnog vijeća I pri MKSJ, koji je imenovan za sudiju u Odjelu I za ratne zločine Suda BiH u junu 2005. godine. Samu

su: Rupert Skilbeck – bivši direktor OKO-a (Odsjek krivične odbrane) koji je ranije radio kao savjetnik u odbrani pred SSSL (Specijalni sud za Sijera Leone), Jasmina Pjanić – pravica u OKO-u, Dino Bjelopoljač – pravnik Službe za informisanje javnosti pri Odjelu za sudsku upravu Ureda registrara, Lejla Fadilpašić – pravnik u Odjelu za podršku sudu pri Sudu BiH i Ćazim Hasanspahić – pravni saradnik u Odsjeku za podršku Tužilaštvu Ureda registrara. Prvu sesiju vodio je Muhamed Mujakić, pripravnik u OKO-u, a bila je organizacijski podijeljena u dva dijela. U prvom dijelu učesnici su ukratko predstavili

sesiju je vodio Tarik Abdulhak, šef Odsjeka za sudsku upravu Ureda registrara Suda BiH. Ova, posljednja sesija je zamišljena kao razgovor učesnika i panelista. Učesnici su sva svoja pitanja ispisivali na unaprijed pripremljenim obrascima, a zatim se o svakom pojedinom pitanju povelu diskusija uz učešće svih prisutnih.

U okviru Konferencije organizovan je i obilazak sudnica Suda BiH.

Koliko se samim gostima svidjela sveukupna organizacija, govore sami oni. Svi komentari koje smo dobili putem elektronske pošte su ohrabrujuće pozitivni. Navest ćemo samo jedan od njih:

“Moj lični utisak je više nego dobar i nadam se da ćete i u budućnosti nastaviti sa ovakvim projektima. Ovo je zbilja jedan odličan način kako da se budućim, odnosno mladim pravnicima da jedna slika o tome na koji način pojedine institucije djeluju... čitava konferencija je od samog početka imala jednu pozitivnu dinamiku. Možda bi jedina primjedba bila što je za teme koje su po svom sadržaju jako interesantne i dosta obimne bilo premalo vremena. Što se mjesta održavanja tiče, to je bila po meni najbolja opcija, jer smo imali priliku i da se upoznamo sa Sudom BiH, i time imamo i jednu vizuelnu predstavu. Simulirano suđenje je bila takođe odlična ideja. Time se razbio čisto teorijski sadržaj sa jedne strane, a sa druge smo imali priliku da osjetimo sam ambijent sudnice i upoznamo se sa novim načelima u našem pravosuđu. Nadam se da će ovaj vid konferencija od strane OKO-a prerasti u jedan vid prakse i da ćemo imati priliku učestvovati na još mnogim skupovima ovakvog ili sličnog sadržaja.”

Cilj samog ovoga članka bio je da na iscrpan način obavijesti mlade ljude o organizovanju OKO seminara, kako za advokate tako i za one koji će to uskoro postati. Takođe, na ovaj način OKO poziva mlade pravnike širom BiH da se prijavljuju na seminare ukoliko je njihovo interesovanje usmjereno na ratne zločine i uopće krivično i krivičnoprocesno pravo. OKO planira u budućnosti takođe organizovati konferenciju za mlade pravnike i nastojat će uvažiti konstruktivne prijedloge učesnika ove, prve po redu, OKO Konferencije za mlade pravnike.

Pravni odjel Suda BiH

Pripremio David Hein, međunarodni pravni saradnik, Pravni odjel

Ured registrara Odjela I za ratne zločine i Odjela II za organizovani kriminal, privredni kriminal i korupciju Krivičnog i Žalbenog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine, te za Posebni odjel za ratne zločine i Posebni odjel za organizovani kriminal, privredni kriminal i korupciju Tužilaštva Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: "Ured registrara") zvanično je uspostavljen 02.12.2004. godine.

Uspostavom Ureda registrara, službeno je okončana realizacija Projekta vijeća za ratne zločine, osmišljenog sa ciljem uspostavljanja posebnih odjela u sklopu Krivičnog i Žalbenog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine i Posebnih odjeljenja u okviru Tužilaštva Bosne i Hercegovine koji bi se bavili rješavanjem predmeta ratnih zločina, organizovanog kriminala, privrednog kriminala i korupcije.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Sudu BiH je stupio na snagu 06.01.2005. godine čime su oformljena tri odjela: Odjel I za ratne zločine, Odjel II za organizovani kriminal, privredni kriminal i korupciju i Odjel III za opšti kriminal u okviru Krivičnog i Žalbenog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine.

U Odjelu I i Odjelu II Suda rade i domaće i međunarodne sudije, a u sastavu svakog vijeća je bar jedan međunarodni sudija. Trenutno² u Odjelima I i II radi ukupno 28 sudija, a 16 od njih su državljani Bosne i Hercegovine. Vijeća Odjela I i Odjela II rade u istom sastavu na različitim predmetima.

U cilju osnaživanja kapaciteta suda, Ured registrara pruža podršku pravne i administrativne prirode Odjelu I i Odjelu II Suda BiH.

Pravni odjel

Pravni odjel Ureda registrara, koji pruža podršku Odjelu I i Odjelu II, čine Ured rukovodioca Odjela i Jedinica za pravnu dokumentaciju. U Pravnom odjelu rade i domaći i međunarodni pravници. Međunarodni pravници, koji rade u Pravnom odjelu, pružaju pomoć u jačanju kapaciteta Ureda registrara putem pružanja stručne pomoći u komplikovnim krivičnim predmetima.

Pravni odjel pruža značajnu sudsku podršku Odjelu I i Odjelu II Suda BiH.

Svim sudskim vijećima podršku pruža po jedan mali tim pravnik, koji se sastoji od jednog domaćeg pravnik u zvanju stručnog saradnika, jednog domaćeg pripravnika i jednog međunarodnog pravnog saradnika ili međunarodnog pripravnika. Aktivnosti osoblja Pravnog odjela obuhvataju učešće u prethodnom postupku i glavnom pretresu; odgovorni su za pripremu rješenja o određivanju pritvora i drugih mjera kojima se osigurava prisustvo osumnjičenog, te uspješno vođenje sudskog postupka, kao i pripremu presuda, procesnih rješenja, procesnih naloga, itd. Pored ovih poslova, osoblje Pravnog odjela se bavi istraživanjem i pravnom analizom za potrebe sudija.

Pored navedenih pravnih poslova, Pravni odjel se bavi i nizom administrativnih pitanja, poput pripreme tematskih sastanaka, ažuriranja sažetaka predmeta koji se vode pred Sudom BiH i sličnim pravnim poslovima.

Zakonski osnovi

Izmijenjeni član 27. Zakona o Sudu BiH³ u stavu 1. definiše da "Sud ima <...> Ured registrara Odjela I i Odjela II". U stavu 5. istog člana navodi se da "Registar rukovodi Uredom registrara Odjela I i Odjela II i nadležan je, u saradnji sa predsjednikom Suda, za upravljanje i pružanje podrške Odjelu I i Odjelu II Suda." Sporazumom o Uredu registrara⁴ definisan je način upravljanja i vrsta podrške.

U Sporazumu o Uredu registrara stoji da je odgovoran za upravljanje i pružanje podrške Odjelu I i Odjelu II Krivičnog i Žalbenog odjeljenja Suda BiH - član 2. stav 2. U Sporazumu se navode određene vrste podrške, iako lista nije detaljna i moglo bi se reći da se ovim obezbjeđuje osoblje za podršku koje će raditi u Sudu. Navedeni član može se smatrati dopunskim članu 27. stav 5. Zakona o Sudu BiH.

Članom 2. stav 3. Sporazuma o Uredu registrara definisano je da je u njegovoj odgovornosti angažovanje i rukovođenje domaćim i međunarodnim osobljem za podršku, čiji je zadatak da pomaže u radu međunarodnih sudija. U skladu sa članom 2. stav 4, Ured registrara se ne miješa u nezavisan rad sudija Suda BiH.

Zakon o Sudu BiH, kao ni Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine nigdje konkretno ne pominju osoblje za pružanje pravne podrške Sudu. U članu 31. Zakona o Sudu BiH pominje se, međutim, administrativno osoblje. Članom 31. stav 2. definisano je da Sud utvrđuje poslove i zadatke svog administrativnog osoblja, što znači da ih može zadužiti da pružaju pravnu podršku. Član 31. stav 1. Zakona o Sudu BiH definiše da Sud Poslovnikom utvrđuje organizacionu strukturu službe, što znači da Sud ima diskreciono pravo da oformi pravne timove za pružanje podrške sudskim vijećima, kao i da Sud može donijeti odluku o tome kakvo osoblje će zaposliti. Ured registrara pruža podršku Sudu u procesu angažovanja osoblja, u skladu sa članom 2. stav 3. Sporazuma o Uredu registrara.

Kao što je prethodno navedeno, struktura Suda je takva da ima pravne timove, koji se sastoje od dva domaća i jednog međunarodnog pravnik. Međutim, u skladu sa Sporazumom o Uredu registrara, međunarodno osoblje za podršku pomaže u radu isključivo stranim sudijama. S obzirom na činjenicu da su pravници dio tima koji pomaže u radu sudskim vijećima, a da u sastavu vijeća rade međunarodne sudije, međunarodno osoblje *de facto* pomaže u radu sudskom vijeću u cjelini.

(Nastavak na strani 26)

Objavljeni kriteriji za stavljanje na listu

Najnoviji kriteriji za stavljanje na listu advokata ovlaštenih za postupanje pred Sudom BiH, važe do 31.12.2006. godine

Obrazac za prijavu

U skladu sa Pravilom 3.3 "Dodatnih pravila postupanja za advokate odbrane", advokati koji se žele prijaviti za stavljanje na listu ovlaštenih advokata dužni su ispuniti "OKO Obrazac za prijavu" iz avgusta 2006. godine.

Kriterij stručnosti

Član 3.2 Dodatnih pravila traži da kandidat mora biti trenutni i važeći član jedne od advokatskih komora, i mora posjedovati najmanje 7 godina relevantnog radnog iskustva u oblasti prava, u svojstvu branioca, sudije ili tužioca, da bi bio imenovan kao jedini ili glavni branilac. Advokati sa manje od 7 godina radnog iskustva, ispunjavaju uslove za stavljanje na listu dodatnih branitelja.

Kriterij znanja

Član 12. stav 3. Zakona o Sudu BiH dozvoljava sudu da odredi potrebne uslove za advokate koji postupaju pred Sudom. Član 3. stav 2. tačka 3. dodatnih pravila kao uslov postavlja da kandidati moraju posjedovati znanje i stručnost iz relevantnih oblasti prava u skladu sa kriterijima koje je objavio OKO. Kriterij znanja može biti zadovoljen iskustvom ili učešćem na alternativnim kursovima obuke.

Elementat	Kvalifikacija prema iskustvu	Alternativa-edukacija
Novo krivično zakonodavstvo u BiH	Okončano 1 krivično suđenje pred Sudom BiH u svojstvu advokata, <i>ili</i> Okončana 2 suđenja za teža krivična djela pred nižim sudovima u svojstvu advokata primjenjujući odredbe novog KZ/ZKP, <i>ili</i> Završen kurs obuke odobren od strane OKO-a.	3-dnevni seminar o ZKP-u i KZ-u, u organizaciji OKO-a
Pravo koje reguliše oblast ratnih zločina (<i>neophodno samo za advokate koji žele postupati u predmetima ratnih zločina</i>)	Postdiplomski studij iz međunarodnog humanitarnog prava, <i>ili</i> Značajan udio u radu odbrane u fazi glavnog pretresa pred MKSJ, <i>ili</i> 2 okončana suđenja za ratne zločine pred bilo kojim domaćim civilnim sudom, <i>ili</i> Završen kurs obuke iz oblasti međunarodnog humanitarnog prava koji je odobren od strane OKO-a.	3-dnevni kurs obuke o međunarodnom humanitarnom pravu, u organizaciji OKO-a

Kriterij kontinuiranog profesionalnog usavršavanja

Kontinuirano profesionalno usavršavanje ne predstavlja uslov u 2006. godini. Ono će postati uslov u 2007. godini.

Period važenja

Ovi kriteriji odnose se na obrasce za prijavu koji pristignu u OKO prije 31.12.2006. godine. Nakon tog datuma izvršit će se revizija kriterija i objavit će se novi kriteriji.

Ratni zločini protiv civilnog stanovništva

Članak Damjana Kaurinovića, Predsjednika Apelacioniog suda Brčko Distrikta BiH

Apstrakt

Implementacijom krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva u krivično zakonodavstvo Bosne i Hercegovine istovremeno je izvršena njena međunarodnopravna i ustavnopravna obaveza. Krivični zakon Bosne i Hercegovine je prihvatio ustaljenu sistematiku međunarodnih krivičnih djela izuzimajući zločine protiv mira odnosno zločine agresije. Polazni osnov za inkriminisanje ratnih zločina u domaćem zakonodavstvu predstavljaju Ženevske konvencije o zaštiti žrtava rata (I-IV) od 12. avgusta 1948. godine sa Dopunskim protokolima I-II od 8. juna 1977. godine. U ovom radu ponuđena je analiza bitnih elemenata krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva sa posebnim osvrtom na izvršioca krivičnog djela, vrijeme izvršenja odnosno posebne okolnosti pod kojima se djelo vrši, zaštitni objekt, radnju izvršenja, oblike vinosti i nezastarivost krivičnog gonjenja i izvršenja kazne. Pored toga, data su objašnjenja osnovnih međunarodnopravnih pojmova u cilju lakšeg razumijevanja pojma "kršenje pravila međunarodnog prava" kao objektivnog uslova inkriminacije kod ovog krivičnog djela.

Uvodne napomene

Ratni zločin protiv civilnog stanovništva je krivično djelo predviđeno u članu 173. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine¹ (u daljem tekstu: KZ BiH) i pripada grupi krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom iz glave XVII KZ BiH. Struktura ove glave zakona govori da se radi o heterogenoj grupi krivičnih djela čija je zajednička karakteristika zaštita vrijednosti koje štiti međunarodno pravo (nacionalna, etnička, rasna ili vjerska skupina; čovječnost; elementarna prava civilnog stanovništva za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije; kulturni, istorijski i vjerski spomenici; sigurnost međunarodnih znakova; bezbjednost vazdušne ili morske plovidbe; zaštita od terorističkih akata i dr.).

Propisivanjem u nacionalnom zakonodavstvu da određena kršenja pravila međunarodnog prava predstavljaju krivično djelo je ispunjavanje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine prema međunarodnim konvencijama koje je ratifikovala, a u nekim slučajevima i direktna ustavna obaveza. Naime, prema Aneksu I Ustava BiH u Dodatni sporazum o ljudskim pravima koji će se primjenjivati u Bosni i Hercegovini uvrštene su i Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (Njujork, 9. decembar 1948. godine) kao i Ženevske konvencije o zaštiti žrtava rata I-IV (12. avgust 1949. godine) sa Dopunskim protokolima I-II (8. jun 1977. godine). Međutim, očigledno je da KZ BiH samo djelimično prihvata sistematiku međunarodnih krivičnih djela koju je odredio Statut Međunarodnog vojnog suda (London, 8. avgust 1945. godine) i Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda (Rim, 17. jul 1998. godine). Prema članu 6. Statuta Međunarodnog vojnog suda u nadležnosti suda su: zločini protiv mira, ratni zločini i zločini protiv čovječnosti. Razumljivo, istu sistematiku krivičnih djela predviđa i član II Zakona broj 10 o kažnjavanju lica odgovornih za ratne zločine, zločine protiv mira i protiv čovječnosti (Berlin, 20. decembar 1945. godine). Najzad, odredbe člana 5. (Zločini u nadležnosti Suda) Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda određuju nadležnost suda za četiri vrste zločina: zločin genocida, zločine protiv čovječnosti, ratne zločine i zločine agresije.² Za Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda se sa puno razloga kaže da predstavlja perspektivu međunarodne pravde i najznačajniji događaj u istoriji međunarodnog humanitarnog prava.³

Ostaje nejasno zašto zakonodavac nije, pored zločina genocida kao najtežeg zločina protiv čovječnosti, predvidio u ovoj glavi zakona i krivično djelo agresivni rat kao najteži zločin protiv mira. Za propisivanje navedenog krivičnog djela postoji međunarodnopravni i ustavnopravni osnov. Međunarodnopravni osnov nalazi se prije svega u članu 1. (Ciljevi i načela) Povelje Ujedinjenih nacija (San Francisko, 26. jun 1945. godine) koji obavezuje na očuvanje mira i bezbjednosti, a otklanjanju svega što prijeti miru i suzbijanje akata agresije i drugih povreda mira. Zbog potpunijeg razumijevanja pojma agresivan rat treba imati u vidu Rezoluciju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija o definiciji agresije (Njujork, 14. decembar 1974. godine) koja u članu 1. pod agresijom podrazumijeva upotrebu oružane sile od neke države protiv suverenosti, teritorijalne cjelovitosti ili političke nezavisnosti neke druge države. U smislu člana 5. navedene rezolucije agresivni rat je međunarodni zločin protiv međunarodnog mira. Posredno, međunarodnopravni osnovi za unošenje agresivnog rata kao posebnog krivičnog djela u krivično zakonodavstvo mogu biti i Konvencija o mirnom rješavanju međunarodnih sporova (I haška konvencija, Hag, 18. oktobar 1907. godine), Deklaracija iz Manile o miroljubivom rješavanju međunarodnih sporova (Manila, 15. novembar 1982. godine) i Ugovor o odricanju rata (Brian-Kelogov pakt, Pariz, 27.08.1928. godine). Ustavnopravni osnov za implementaciju agresivnog rata u domaće krivično zakonodavstvo, koji je istovremeno i međunarodnopravnog karaktera, određuje Aneks I Ustava BiH koji u izvorima Dodatnih sporazuma o ljudskim pravima koji će se primjenjivati u

Bosni i Hercegovini navodi i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966) i fakultativni protokoli (1966 i 1989). Naime, član 20. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima zahtijeva da svaka propaganda za rat, neprijateljstvo ili nasilje budu zakonom zabranjeni.

U smislu člana 6. Statuta Međunarodnog vojnog suda ratni zločini su povrede ratnih zakona i ratnih običaja koje obuhvataju, (ali se na njih ne ograničavaju): ubistvo, zlostavljanje ili odvođenje na prinudni rad ili za koji drugi cilj civilnog stanovništva okupirane teritorije, ili u okupiranu teritoriju, ubistvo ili zlostavljanje ratnih zarobljenika, ili lica na moru, ubijanje talaca, pljačkanje javne ili privatne imovine, namjerno razaranje gradova, varoši ili sela, ili pustošenje neopravdano vojnom potrebom, dok član II tačka b) Zakona broj 10 o kažnjavanju lica odgovornih za ratne zločine, zločine protiv mira i protiv čovječnosti, pod ratnim zločinima podrazumijeva zvjerstva ili povrede lica ili imovine, koji predstavljaju kršenje ratnih zakona ili ratnih običaja, uključujući ubistvo, zlostavljanje ili deportiranje na prisilni rad ili u bilo koju drugu svrhu, civilnog stanovništva iz okupirane teritorije, ubistvo ili zlostavljanje ratnih zarobljenika ili lica na moru, ubijanje talaca, pljačke javne ili privatne imovine, namjerno razaranje gradova, varoši i sela ili pustošenje neopravdano vojnom potrebom. Ratni zločin u smislu člana 8. Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda znači ozbiljna kršenja Ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949. godine, kao i ostala ozbiljna narušavanja zakona i običaja koji se primjenjuju u međunarodnom oružanom sukobu.

Međunarodno krivično pravo se formiralo na osnovima međunarodnog ratnog prava i iskustvima I svjetskog rata, a posebno II svjetskog rata. Normativna aktivnost se uglavnom odnosila na određivanje pravila o načinu vođenja rata. Međutim, iskustva II svjetskog rata zahtijevala su potpuniju zaštitu civilnog stanovništva zbog, do tada, nezapamćenih civilnih žrtava. Prema nekim izvorima, tokom II svjetskog rata Sovjetski Savez je imao 15.000 000 poginulih civila, Poljska 5.700 000, Njemačka 1.700 000, Francuska 470 000, Grčka 400 000, Velika Britanija 62 000, a tadašnja Jugoslavija nesrećnih 1.300 000 civila. Za potpunije shvatanje i pravilno tumačenje bitnih obilježja ovog krivičnog djela neophodno je poznavati pravila međunarodnog prava, a posebno sadržaj Ženevskih konvencija (I-IV) o zaštiti žrtava rata od 12. avgusta 1949. godine, Dopunski protokol uz ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I, 8. jun 1977. godine), Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II, 8. jun 1977. godine), Konvenciju za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (Hag, 14. maj 1954. godine) i Konvenciju o zabrani vojnog ili bilo kakvog neprijateljskog korišćenja tehničkih sredstava koja ugrožavaju životnu sredinu (Ženeva, 10. decembar 1976. godine). Ženevske konvencije (I-IV) od 12. avgusta 1948. godine danas se smatraju dijelom međunarodnog običajnog prava i upravo one predstavljaju polazni osnov za određivanje svih ratnih zločina pa i krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. KZ BiH. Naime, sve strane ugovornice se obavezuju da će u nacionalnim zakonodavstvima preduzeti potrebne mjere i propisati odgovarajuće krivične sankcije protiv lica koja su izvršila, ili koja su izdala naređenje da se izvrši koja od teških povreda ove Konvencije. Navedena obaveza se ne ograničava isključivo na teške povrede već obuhvata i preduzimanje istih mjera u cilju suzbijanja ostalih djela kojima se krše odredbe ove Konvencije (**v. član 146. i 147. Ženevske konvencije (IV) o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata**). Treba posebno naglasiti da se strane ugovornice ne mogu samostalno ili međusobno osloboditi prethodno navedenih obaveza. Naprotiv, one su obavezne na zahtjev druge strane u sukobu otvoriti istragu povodom svake navedene povrede Konvencije, a ako se povreda ustanovi istu će otkloniti i suzbiti u najkraćem mogućem roku.

Bitni elementi krivičnog djela

Izvršilac krivičnog djela

Bitni elementi krivičnog djela ukazuju na njegov blanketni karakter, a on upućuje na pravila međunarodnog prava. Blanketni karakter krivičnog djela obavezuje sud da u izreci osuđujuće presude navede sve činjenice i okolnosti koje čine obilježja krivičnog djela kao i precizno navođenje međunarodnopravne odredbe (Ženevske konvencije IV odnosno Dopunskog protokola I i II) koja zabranjuje konkretnu radnju ili radnje izvršenja. Naravno, navedena obaveza suda slijedi i prilikom pismene izrade presude kojom se optuženi oglašava krivim, a koja se sastoji u obavezi potpunog iznošenja razloga pri rješavanju pravnih pitanja u koja ulaze i povrede međunarodnog prava u slučaju rata, oružanog sukoba ili okupacije. Izvršilac krivičnog djela može biti svako lice bez obzira na svojstvo ili državljanstvo (*delicta communia*),⁴ a u pravilu to je svako lice koje je pripadnik vojne, političke ili administrativne organizacije jedne od strana u sukobu.⁵ Naravno, najčešće su u pitanju lica koja neposredno učestvuju u ratnim operacijama odnosno oružanom sukobu ili održavanju vlasti na okupiranoj teritoriji, a upravo od tih lica zavisi da li će doći do kršenja pravila međunarodnog prava ili ne. S druge strane, naređenje može izdati samo lice koje u određenom slučaju ima status naredbodavca. Naredbodavac je lice koje je po svom vojnom, službenom ili drugom položaju u mogućnosti da drugom naredi da izvrši određenu zabranjenu radnju kao npr., vojni starješina, državni funkcioner, vladin službenik i dr.⁶ Naredba je jedan poseban vid podstrekavanja koji je u ovom slučaju propisan kao samostalno krivično djelo koje postoji bez obzira da li je djelo uopšte izvršeno, pokušano ili ne.⁷ U pogledu odgovornosti nadređenog lica za krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 173. KZ BiH u vezi sa članom 180. stav 2. KZ BiH svakako treba imati u vidu pravila međunarodnog prava koja strane ugovornice obavezuju da nalože vojnim

komandantima, u pogledu pripadnika oružanih snaga pod njihovom komandom i ostalih lica pod njihovom kontrolom, da spriječe i tamo gdje je potrebno suzbiju povredu Konvencije i ovog protokola i da o tome obavijeste nadležne vlasti. U tom pravcu idu i nalozi komandantima da, srazmjerno stepenu njihove odgovornosti, obezbijede da pripadnici oružanih snaga pod njihovom komandom budu upoznati sa svojim obavezama po Konvenciji i ovom protokolu. Obaveza komandanata je da spriječe moguća kršenja pravila međunarodnog prava, a ako su povrede Konvencije ili protokola izvršene, da pokrene disciplinski ili kazneni postupak protiv izvršilaca (v. član 87. Dopunskog protokola I).

Vrijeme izvršenja odnosno okolnosti pod kojima se djelo vrši

Vrijeme izvršenja krivičnog djela odnosno vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije predstavlja posebno, dodatno obilježje krivičnog djela. Rat je oružani obračun najmanje dvije države uz upotrebu većih vojnih potencijala između zaraćenih strana i prekidom međusobnih odnosa, dok je oružani sukob praćen upotrebom vojne sile bez prekida međusobnih odnosa koji može nastati između dvije ili više država ili unutar jedne države.⁸ Pod okupacijom se podrazumijeva osvajanje i zaposjedanje teritorije ili dijela teritorije jedne države upotrebom vojne sile u ratu ili oružanom sukobu.⁹ Ratna okupacija je privremeno i nasilno zaposjedanje teritorije druge suverene države koja je u međunarodnom pravnom smislu potčinjena vlasti okupatora. Dakle, okupatorska vlast mora biti faktički uspostavljena i da je okupator u stanju da takvu vlast održava određeni period.¹⁰ Za razliku od Ženevske konvencije (IV) odnosno Dopunskog protokola I i II i člana 8. Rimskog statuta, koji oružane sukobe dijele na sukobe međunarodnog i nemeđunarodnog karaktera, zakonodavac oružane sukobe ne dijeli na međunarodne i nemeđunarodne. Na ovaj način je izvršena potpunija zaštita, prije svega, civilnog stanovništva kao da se međunarodno pravo direktno primijenjuje u punoj mjeri. Međutim, države potpisnice međunarodnih konvencija su obavezne povrede međunarodnog prava ugraditi u svoja krivična zakonodavstva s obzirom da se konvencije ne primjenjuju direktno. Na kraju, za postojanje ovog krivičnog djela neophodno je da je radnja izvršenja preduzeta u vremenskom periodu čiji se početak veže za otpočinjanja sukoba ili okupacije, a prestanak opštim završetkom vojnih operacija. Izuzetak od ovog pravila predstavlja produžetak važenja primjene Ženevske Konvencije (IV) za godinu dana po opštem završetku vojnih operacija na okupiranoj teritoriji, a prema zaštićenim licima sve dok ne budu oslobođena (v. član 6. Ženevske Konvencije IV). U tom pravcu i dosadašnja praksa Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju: "Oružani sukob postoji tamo gdje se u odnosima dviju država koriste oružane snage, ili postoji duži period oružanog nasilja između vladinih snaga i organizovanih oružanih grupa, ili između takvih grupa unutar jedne države. Međunarodno humanitarno pravo primjenjuje se od početka takvog oružanog sukoba i traje i nakon prestanka neprijateljstava, dok se ne dođe do opšteg zaključenja mira, ili dok se, u slučaju unutrašnjeg sukoba, ne postigne miroljubivo rješenje. Do tog trenutka, međunarodno humanitarno pravo se i dalje primjenjuje na cijeloj teritoriji zaraćenih država, ili, u slučaju unutrašnjeg sukoba, na cijeloj teritoriji pod kontrolom određene strane, bilo da se tamo vode borbena dejstva ili ne" (v. odluku MKSJ br. IT-94-1-AR72 od 02.10.1995. godine).¹¹ Prema tome, za postojanje krivičnog djela dovoljno je da su zločini blisko povezani sa neprijateljstvima koja su se odvijala u drugim dijelovima teritorija pod kontrolom strana u sukobu zbog čega ne mora postojati konkretno oružano neprijateljstvo u opštini gdje su preduzete radnje izvršenja da bi se primjenjivale norme međunarodnog humanitarnog prava. To znači da ne moraju postojati stvarne borbene aktivnosti na datoj lokaciji da bi norme međunarodnog prava bile primijenjene, bez obzira da li se sukob smatra međunarodnim ili unutrašnjim. Zadatak suda nije da utvrđuje da li je postojao oružani sukob u tačno određenoj opštini gdje su radnje izvršenja preduzete, već da se utvrdi da li je oružani sukob postojao na široj teritoriji i da je ta opština dio teritorije obuhvaćene borbenim aktivnostima.¹² Pomenuta sudska praksa i sadržaj Dopunskih protokola I i II ukazuju da "oružani sukob" postaje dominantan pojam u međunarodnom krivičnom pravu u odnosu na "rat".

Zaštitni objekt

Predmet zaštite su čovječnost i vrijednosti zaštićene međunarodnim pravom koje predstavljaju opšti, grupni zaštitni objekt ove glave krivičnih djela. Čovječnost podrazumijeva poštovanje osnovnih ljudskih sloboda i prava, a međunarodno pravo je međunarodno krivično pravo koje zabranjuje određene postupke u svim ili određenim situacijama i predviđa ih kao krivična djela.¹³ Pasivni subjekt ovog krivičnog djela je civilno stanovništvo. Predmet napada odnosno objekat na kojem se preduzima radnja izvršenja¹⁴ su život, tjelesni integritet, zdravlje, osnovne slobode i imovina civilnog stanovništva, zatim opšteopasni objekti (brane, nasipi i nuklearne elektrane), nebranjena mjesta, demilitarizovane zone, prirodna okolina i demografski status okupirane teritorije.

Radnja izvršenja

Radnju izvršenja predstavlja naređenje da se učine ili pak samostalno izvršenje neke od radnji navedenih u članu 173. stav 1-3 KZ BiH. Naređenje odnosno izvršenje neke od alternativno propisanih radnji izvršenja treba da predstavlja kršenje pravila međunarodnog prava. Pod izrazom pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije podrazumijevaju se pravila sadržana u međunarodnim sporazumima u kojima učestvuju strane u sukobu, kao i principi i pravila međunarodnog prava koja su opštepriznata (v. član 2. tačka b. Dopunskog protokola I). Primjena pravila međunarodnog prava je obavezna

čak i ako jedna strana u sukobu nije priznala ratno stanje ili u slučaju okupacije uopšte ne dođe do vojnog otpora. Takođe, zaštićena lica ne mogu se ni u kom slučaju odreći ni djelimično ni u cjelini prava koja im obezbjeđuje Ženevska konvencija (IV) o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata i mogući specijalni sporazumi kojima se može samo poboljšati položaj garantovan navedenom konvencijom. U smislu člana 3. Ženevske konvencije (IV), koji je zajednički za Ženevske konvencije (I-IV), u slučaju oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog oružanog sukoba i koji izbije na teritoriji jedne od strana ugovornica (unutrašnji, nemeđudržavni sukob), **svaka od strana u sukobu biće dužna da primjenjuje bar sljedeće odredbe:**

1) Prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za brobu uslijed bolesti, rana, lišenja slobode, ili iz kojeg bilo drugog uzroka, postupaće se u svakoj prilici čovječno, bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, vjeri ili ubjeđenju, polu, rođenju ili imovnom stanju, ili bilo kome drugom sličnom mjerilu.

U tome cilju, zabranjeni su i zabranjuju se, u svako doba i na svakom mjestu, prema gore navedenim licima, slijedeći postupci:

- a) povrede koje se nanose životu ili tjelesnom integritetu, naročito sve vrste ubistva, osakaćenja, svireposti ili mučenja;
- b) uzimanje talaca;
- c) povrede ličnog dostojanstva, naročito uvredljivi i ponižavajući postupci;
- d) izricanje i izvršavanje kazni bez prethodnog suđenja od strane redovno ustanovljenog suda i propraćenog svim sudskim garantijama koje civilizovani narodi priznaju za neophodne.

2) Ranjenici i bolesnici biće prihvaćeni i negovani.

Svaka nepristrasna humanitarna organizacija, kao što je Međunarodni komitet Crvenog krsta, može da ponudi svoje usluge stranama u sukobu.

Strane u sukobu će se truditi s druge strane, da stave na snagu putem posebnih sporazuma jedan dio ili i sve ostale odredbe ove Konvencije.

Primjena prethodnih odredaba neće imati uticaja na pravni položaj strana u sukobu.

Dakle, međunarodno pravo je odredilo minimalne pravne standarde koji se moraju primjenjivati prema zaštićenim licima. Inkriminacije određene u članu 173. KZ BiH potvrđuju da je zakonodavac obezbijedio zaštitu i propisao odgovarajuće sankcije za kršenje navedenih pravila, ali i proširio obim zaštićenih prava ne praveći razliku između međudržavnih i unutrašnjih oružanih sukoba, čime je obezbijedio potpuniju zaštitu svih lica koja uživaju zaštitu po Ženevskoj konvenciji (IV) i njenim protokolima. Pored toga, potpunija zaštita je postignuta i činjenicom da zakonodavac ne pravi razliku odnosno ne vrši klasifikaciju kršenja međunarodnog prava na teške povrede Ženevskih konvencija i na druge povrede Konvencije koje ne predstavljaju teške povrede. Navedena zaštita odnosno primjena pravila Ženevskih konvencija (I-IV) i Dopunskih protokola I-II odnosi se na sve oružane sukobe osim na situacije unutrašnjih nemira i zategnutosti, kao što su pobune, izolovani i sporadični akti nasilja i ostali akti slične prirode, jer to nisu oružani sukobi (v. član 1. stav 2. Dopunskog protokola II).

Radnje opisane u stavu 1. tačka a), b), c), d), e) i f) usmjerene su protiv osnovnih ljudskih prava i sloboda, elementarnih prava civilnog stanovništva (život, tjelesni integritet, zdravlje, sloboda, imovina i dr.). Dakle, Konvencijsku zaštitu prema odredbama stavova 1. člana 173. KZ BiH uživa civilno stanovništvo. Pod izrazom **civilno stanovništvo** treba podrazumijevati cjelokupno neborračko stanovništvo odnosno sva lica koja su civili, a koja se nalaze u zoni vojnih operacija ili na okupiranoj teritoriji kao i civili koji su internirani (**logori**, mjesta za interniranje-v. član 83. Ženevske konvencije IV) ili upućeni na prinudan boravak u smislu člana 41. Ženevske konvencije (IV). **Civil** je svako lice koje nije pripadnik oružanih snaga u smislu člana 4. A (1), (2), (3) i (6) Ženevske konvencije (III) o postupanju sa ratnim zarobljenicima, niti ima **status borca** u smislu člana 43. Dopunskog protokola I. Prisustvo među civilnim stanovništvom lica koji su pripadnici oružanih snaga ili imaju status borca jedne od strana u sukobu ne lišava stanovništvo njegovog civilnog karaktera, niti međunarodnopravne zaštite (v. član 50. Dopunskog protokola I). Dakle, zaštita stanovništva od izvjesnih posledica rata je opšta, jer se odnosi na cjelokupno stanovništvo zemalja u sukobu, bez ikakve nepovoljne diskriminacije s obzirom na rasu, narodnost, vjeru ili politička ubjeđenja. Ipak, zaštita civilnog stanovništva nije apsolutna. Naime, ako određeno lice zaštićeno Konvencijom preduzima djelatnost štetnu po bezbjednost države neće se moći pozivati na prava i povlastice koje pruža Konvencija. Ista pravila se primjenjuju prema špijunima ili saboterima, s tim da se sa takvim licima mora postupati čovječno i s obzirom na bezbjednost države što prije priznati uživanje svih prava i povlastica koja imaju zaštićena lica (v. član 5. Ženevske konvencije IV).

U svakom konkretnom slučaju, pored ostalog, mora se imati u vidu da **pojedine kategorije civila** uživaju posebnu zaštitu. Takve privilegije, između ostalih, uživaju **žene, djeca i novinari**. Žene su posebno zaštićene protiv svakog napada na njihovu čast, a naročito protiv silovanja, prinudne prostitucije i svakog drugog oblika

nadoličnog napada. Trudnice i majke sa djecom imaju najveći prioritet kod razmatranja njihovih slučajeva. Prema djeci se mora postupati s posebnim obzirima i pripada im posebna zaštita, bez obzira na to da li su ili nisu ratni zarobljenici (v. čl. 24. i 27. Ženevske konvencije (IV) i čl. 76. i 77. Dopunskog protokola I). Novinari angažovani u opasnim profesionalnim misijama u područjima oružanog sukoba smatraju se civilima zbog čega ulaze u kategoriju zaštićenih lica po međunarodnom pravu pod uslovom da ne preduzimaju nikakvu aktivnost koja bi naškodila njihovom statusu civila (v. član 79. Dopunskog protokola I).

Radnje izvršenja su taksativno navedene i raznovrsne su po svom karakteru. Prije svega one su usmjerene protiv pojedinca kao pripadnika civilnog stanovništva kao npr.: ubijanje, nanošenje snažnog tjelesnog ili duševnog bola, teško tjelesno povređivanje ili teško narušenje zdravlja, mučenje, silovanje, protivzakonito zatvaranje, biološki, medicinski ili drugi slični eksperimenti i dr.; zatim radnje koje su uperene protiv civilnog stanovništva u cjelini: mjere zastrašivanja i terora, kolektivno kažnjavanje, odvođenje u koncentracione logore, konfiskacija imovine, izgladnjivanje stanovništva, protivzakonito izdavanje novca i sl. Kod pojedinih radnji izvršenja u članu 173. stav. 1. tač. c) i f) protivpravnost odnosno protivzakonitost (protivpravno odvođenje u koncentracione logore, protivzakonito zatvaranje, protivpravno uništavanje ili prisvajanje imovine, nezakonite kontribucije i rekvizicije i protivzakonito izdavanje novca) čine zakonska obilježja odnosno bitne elemente krivičnih djela. To znači da su navedene radnje samo u tačno određenim slučajevima zabranjene, pa intelektualni elemenat umišljaja izvršioca mora mora da obuhvata i svijest da su preduzete radnje protivpravne odnosno protivzakonite.

Za ovo krivično djelo i ostale ratne zločine može se reći da predstavljaju ratni zločin u užem smislu jer se radnja izvršenja preduzima van vojnih operacija u okviru rata ili oružanog sukoba i ovdje se krše opšti principi humanosti odnosno pravila međunarodnog prava propisana u Ženevskim konvencijama I-IV i njihovim Dopunskim protokolima I-II.¹⁵

Na drugoj strani, ratni zločini u širem smislu vrše se u toku i za vrijeme vojnih operacija i predstavljaju kršenje pravila ratovanja i običaja rata (npr. krivično djelo povrede zakona ili običaja rata uz člana 179. KZ BiH). S obzirom na svoju prirodu rat i oružani sukob su nehumani, ali se zabranom određenih vojnih aktivnosti i propisivanjem krivičnih djela zbog nepoštovanja predviđenih zabrana želi spriječiti pretjerana nehumanost, svirepost i podmuklost u izvođenju vojnih operacija.¹⁶

Radnje izvršenja u stavu 1. člana 173. KZ BiH alternativno su propisane pa je za postojanje krivičnog djela dovoljno preduzeti samo jednu od navedenih radnji. Međutim, izvršenjem svih ili više zabranjenih radnji ne konstituše se sticaj krivičnih djela, već se radi samo o jednom krivičnom djelu s obzirom da je sticaj prividan po osnovu alternativiteta.

Radnja izvršenja propisana u stavu 2. člana 173. KZ BiH je usmjerena na tri posebna zaštitna objekta:

napad na objekte posebno zaštićene međunarodnim pravom ili opšteopasne objekte i postrojenja kao što su brane, nasipi i nuklearne elektrane;

napad bez izbora cilja na civilne objekte koji su pod posebnom zaštitom međunarodnog prava, nebranjena mjesta i demilitarizovane zone;

dugotrajno oštećenje prirodnog okoliša velikih razmjera, koje može da šteti zdravlju ili opstanku stanovništva.

Kada je u pitanju zaštita od **napada na objekte posebno zaštićene međunarodnim pravom** odnosno zaštita civilnog stanovništva i civilnih objekata osnovna pravila u međunarodnom pravu prave razliku između civilnih objekata i vojnih objekata iz čega slijedi da vojne operacije mogu biti usmjerene samo protiv vojnih objekata (v. čl. 48. Dopunskog protokola I). Međunarodno pravo, štiteći objekte neophodne da bi civilno stanovništvo opstalo, zabranjuje napad i uništenje ili učiniti nekorisnim objekte neophodne da civilno stanovništvo preživi, kao npr. instalacije za vodu za piće, postrojenja za navodnjavanje, poljoprivredne oblasti za proizvodnju hrane, zalihe i rezerve neophodne da bi civilno stanovništvo preživjelo i dr. Navedene radnje moraju biti preduzete sa izričitom namjerom da se civilno stanovništvo liši vrijednosti koju ti objekti imaju za njihov opstanak, bez obzira da li je motiv iznurivanje stanovništava glađu, njegovo iseljenje ili neki drugi motiv.

Građanske bolnice takođe ulaze u kategoriju zaštićenih objekata pa ne mogu, ni u kome slučaju, biti predmet napada. Vojni objekti moraju biti udaljeni i najvećoj mogućoj mjeri s obzirom na opasnost koju za bolnice predstavlja njihova blizina. Zaštita koju uživaju bolnice može da prestane ako se, pored humanitarnih, upotrijebe i u vršenje radnji štetnih po neprijatelja. Liječenje ranjenih i bolesnih vojnika ne smatra se štetnom radnjom. Uslov za prestanak zaštite građanske bolnice je prethodno upućivanje obavezne opomene i ostavljanje razumnog roka da se štetne radnje otklone (v. član 19. Ženevske konvencije IV).

U okviru zaštite od napada na objekte zaštićene međunarodnim pravom posebnu zaštitu uživaju građevine ili instalacije koje sadrže opasne sile to jest brane, nasipi i nuklearne elektrane za proizvodnju energije koji su po svojim svojstvima i namjeni **opšteopasni objekti i postrojenja**. Međutim, posebna zaštita od napada na brane ili nasipe po međunarodnom pravu može da prestane ukoliko se navedeni opšteopasni objekti koriste za neku drugu a ne svoju normalnu namjenu i na taj način predstavljaju neposrednu podršku vojnim operacijama tako da je napad jedini mogući način da se spriječi takva podrška. Takođe, nuklearne centrale za proizvodnju

električne energije mogu biti predmet napada ako predstavljaju redovnu, značajnu i neposrednu podršku vojnim operacijama i ako je napad jedini mogući način da se spriječi takva podrška. No, brane, nasipi i nuklearne električne centrale ne smiju biti objekti napada čak ni ako su to vojni objekti, ukoliko takav napad može prouzrokovati oslobađanje opasnih sila i time velike gubitke među civilnim stanovništvom (v. član 14. Dopunskog protokola II). Drugi vojni objekti locirani kod navedenih objekata ili u njihovoj blizini mogu biti predmet napada pod istim uslovima kao i brane, nasipi ili nuklearne centrale. Međutim, u svim navedenim situacijama civilno stanovništvo i pojedini civili uživaju svu zaštitu po međunarodnom pravu uključujući i posebne mjere predostrožnosti pri napadu na vojne objekte i sprovođenju vojnih operacija (v. član 56. i 57. Dopunskog protokola I).

Napadi bez izbora cilja su u svakom konkretnom slučaju napadi čija je priroda da pogađaju vojne objekte i civile i civilne objekte bez razlikovanja kao npr.: bombardovanje niza različitih vojnih objekata u nekom gradu, selu ili drugoj zoni koja sadrži sličnu koncentraciju civila i civilnih objekata koji se tretiraju kao jedan vojni objekat; napad od kojeg se može očekivati da će izazvati usputne gubitke civilnih života, povrede civila, štete na civilnim objektima ili kombinaciju ovih dejstava, koja bi bila nesrazmjerno velika u odnosu na konkretnu i neposrednu vojnu prednost koja se predviđa. Prisustvo ili pokreti civilnog stanovništva ili pojedinih civila neće se koristiti da se izvjesne tačke ili područja učine imunim od vojnih operacija, naročito ne kao pokušaj da se zaštite vojni objekti od napada ili da se štite, favorizuju ili otežaju vojne operacije (v. čl. 51. Dopunskog protokola I). **Civilni objekti** su svi objekti koji nisu vojni objekti, jer su napadi dozvoljeni i strogo ograničeni na vojne objekte. **Vojni objekti** su ograničeni na one koji po svojoj prirodi, lokaciji, namjeni ili korišćenju efikasno doprinose vojnoj akciji, i čije potpuno ili djelimično uništenje, zauzimanje ili neutralizacija u uslovima koji vladaju u to vrijeme pružaju određenu vojnu prednost. U slučaju da postoji sumnja da li se neki objekt, koji je normalno namijenjen za civilne svrhe, kao što su hram, kuća ili druga prebivališta ili škola, koristi tako da daje efikasno doprinos vojnoj akciji, smatraće se da se ne koristi na taj način. Dakle, smatraće se civilnim objektom (v. član 52. Dopunskog protokola I).

Nebranjeno mjesto je u međunarodnom pravu svako naseljeno mjesto blizu ili u zoni dodira oružanih snaga koje je otvoreno za okupaciju od protivničke strane i pod uslovom da su svi borci, pokretno oružje i pokretna vojna oprema evakuisani; nepokretne vojne instalacije i ustanove se ne koriste za neprijateljstva; vlasti i stanovništvo ne smiju preduzimati nikakav neprijateljski akt i ne smiju se preduzimati nikakve akcije za podršku vojnim operacijama. Nebranjena mjesta mogu biti posebno označena i stranama u sukobu je zabranjeno da bilo kojim sredstvima napadaju nebranjena mjesta ukoliko ona ispunjavaju uslove predviđene u članu 59. Dopunskog protokola I.

Strane u sukobu mogu se sporazumom dogovoriti da se vojne operacije ne proširuju na zone koje imaju status **demilitarizovane zone**. Sporazum o ovim zonama mora biti izričit, a može biti zaključen i usmeno ili pismeno uz precizno definisanje granica demilitarizovane zone i pod uslovom da svi borci, pokretno oružje i pokretna vojna oprema budu evakuisani; nepokretne vojne instalacije ili ustanove ne smiju se koristiti za akte neprijateljstva; vlasti ili stanovništvo ne smiju preduzimati nikakav neprijateljski akt; svaka aktivnost vezana za vojne napade mora prestati. Ukoliko jedna od strana u sukobu učini materijalnu povredu u pogledu navedenih uslova ili demilitarizovanu zonu koristi za vođenje vojnih operacija, druga strana je oslobođena obaveza iz sporazuma kojim se zoni daje status demilitarizovane zone. To znači da zona gubi status demilitarizovane zone ali će uživati zaštitu određenu ostalim pravilima međunarodnog prava koja se primjenjuju u oružanom sukobu i odnosi se prije svega na zaštitu civilnog stanovništva (v. član 60. Dopunskog protokola I).

Pod izrazom **napadi** u međunarodnom pravu smislu podrazumijevaju se akti nasilja protiv protivnika, bilo da su ofanzivni ili defanzivni, a odnosi se na sve napade bez obzira na kojoj se teritoriji preduzimaju, uključujući i nacionalnu teritoriju koja je pod kontrolom protivničke strane. Odredbe Konvencijskog prava se primjenjuju na kopneno, vazdušno ili pomorsko ratovanje koje može pogoditi civilno stanovništvo, pojedince civile ili civilne objekte na kopnu (v. član 49. Dopunskog protokola I).

U ratu ili oružanom sukobu posebnu zaštitu uživa i **prirodna okolina** pa je zabranjeno **obimno, dugotrajno i ozbiljno oštećenje prirodne okoline**. Ova zabrana se prvenstveno odnosi na zabranu korištenja metoda i sredstava ratovanja i čiji je cilj ili od kojeg se može očekivati da prouzrokuje takvo oštećenje okoline koje će štetiti zdravlju ili opstanku stanovništva (v. član 55. Dopunskog protokola I). Zbog potpunijeg razumijevanja zaštite prirodne okoline treba imati u vidu i sadržaj Konvencije o zabrani vojnog ili bilo kakvog neprijateljskog korišćenja tehnika koje ugrožavaju životnu sredinu (Ženeva, 10. decembar 1976. godine). Sve države članice ove konvencije se obavezuju da se neće angažovati u vojnoj ili bilo kakvoj drugoj neprijateljskoj upotrebi tehnika modifikovanja životne sredine koje bi imale obuhvatne, dugotrajne ili ozbiljne posljedice u vidu destrukcije, oštećenja ili povrede neke druge države članice. Izraz **tehnike modifikovanja životne sredine** odnosi se na svaku tehniku koja je, kroz namjerno manipulisanje prirodnim procesima, usmjerena ka promjeni dinamike, sastava ili strukture Zemlje, uključujući njenu biosferu, litosferu, hidrosferu i atmosferu ili spoljni svemir. Pod pojmom **obuhvatan** podrazumijeva se područje od nekoliko stotina kvadratnih kilometara, pojam **dugotrajan** znači trajanje od nekoliko mjeseci, ili otprilike jednu sezonu, dok pojam **ozbiljan** obuhvata ozbiljno ili značajno prekidanje ili oštećivanje ljudskog života, prirodnih ili privrednih izvora ili drugih resursa. Pojave do

kjih može doći na osnovu korišćenja tehnika modifikovanja životne sredine su: zemljotresi, cunami, poremećaj u ekološkoj ravnoteži nekog regiona, promjene vremenskih prilika (npr. cikloni raznih vrsta i tornadske oluje), promjene u klimatskim prilikama, promjene kod okeanskih struja, promjene u stanju ozonskog sloja, i promjene u stanju jonosfere. Navedeni fenomeni, ako su uzrokovani nekom vojnom ili neprijateljskom upotrebom tehnika modifikovanja životne sredine rezultiraju ili se razumno može očekivati da će rezultirati u široko rasprostranjenoj, drugotrajnoj ili ozbiljnoj destruktiji, šteti ili povredi (v. član I i II navedene Konvencije, te član I i II Aneksa Konvencije o zabrani vojnog ili bilo kakvog neprijateljskog korišćenja tehnika koji ugrožavaju životnu sredinu).

Pravila međunarodnog prava u stavu 3. člana 173. KZ BiH zabranjuju da okupator naredi ili učini **preseljenje dijelova civilnog stanovništva svoje pripadnosti** na okupiranu teritoriju i na taj način promijeni demografsku sliku okupirane teritorije. U tom smislu odredbe člana 49. stav 5. Ženevske konvencije (IV) i člana 85. stava 4. (a) Dopunskog protokola I izričito zabranjuju prinudna preseljenja, masovna ili pojedinačna preseljenja zaštićenih lica izvan okupirane teritorije, kao i premiještanje dijelova sopstvenog stanovništva od strane okupacione sile na teritoriju koju ona okupira. Izuzetak za pristupanje potpunoj ili djelimičnoj evakuaciji mogu predstavljati samo bezbjednost stanovništva ili imperativni vojni razlozi pod uslovima iz člana 49. Ženevske konvencije (IV).

Krivična odgovornost i nezastarivost krivičnog gonjenja i izvršenja kazne

Krivičnu odgovornost čine dva subjektivna elementa koji *tempore criminis* karakterišu učinioca, a to su njegovo psihičko stanje (uračunljivost) i psihički odnos prema krivičnom djelu (vinost ili krivica).¹⁷ Psihičko stanje je pretpostavka vinosti i ono se najčešće pretpostavlja, dok se krivica mora utvrditi i dokazati u svakom konkretnom slučaju. Umišljaj je najčešći oblik vinosti, a kod krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz član 173. KZ BiH i jedini oblik vinosti. Svijest o bitnim elementima djela odnosno intelektualna komponenta ne obuhvata i svijest da izvršenjem neke od alternativnih radnji izvršenja izvršilac zna da krši pravila međunarodnog prava. Kršenje pravila međunarodnog prava kod ovog krivičnog djela predstavlja objektivni uslov inkriminacije odnosno objektivni uslov kažnjivosti.¹⁸ Ako je neka radnja izvršenja preduzeta i posledica nastupila, a preduzete radnje ne predstavljaju kršenje pravila međunarodnog prava, neće postojati krivično djelo iz člana 173. KZ BiH i izvršilac ne može biti oglašen krivim za ovo krivično djelo, niti mu se može izreći krivičnopravna sankcija (objektivni uslov inkriminacije odnosno kažnjivosti). Dakle, izostanak kršenja pravila međunarodnog prava isključuju mogućnost postojanja onih krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom kod kojih je kršenje pravila međunarodnog prava predviđeno kao dodatni, objektivni uslov inkriminacije. Međutim, u takvom slučaju može se raditi o krivičnim djelima čije se postojanje ne zasniva na pomenutom objektivnom uslovu inkriminacije (npr.: ubistvo iz člana 148., teška tjelesna povreda iz člana 156., silovanje iz člana 193., protivpravno lišenje slobode iz člana 166., nedozvoljeno presađivanje dijelova čovječijeg tijela iz člana 217., izazivanje opšte opasnosti iz člana 402., oštećenje brana i vodoprivrednih objekata iz člana 406. Krivičnog zakona Republike Srpske i dr.). Direktni umišljaj je u pravilu teži oblik vinosti od eventualnog umišljaja sa aspekta stepena krivične odgovornosti u smislu opštih pravila za odmjeravanje kazne iz člana 48. stav 1. KZ BiH. U konkretnom slučaju, direktni umišljaj kao oblik vinosti neophodan je kod izvršenja krivičnog djela iz člana 173. stav 1. tač. c) KZ BiH, jer to proizlazi iz samog zakonskog opisa djela: **namjerno** nanošenje licu snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenje). Isto tako, napad na objekte zaštićene međunarodnim pravom kao što su instalacije za vodu za piće, postrojenja za navodnjavanje, poljoprivredne oblasti za proizvodnju hrane, zalihe i rezerve neophodne da bi civilno stanovništvo preživjelo mora biti preduzet **sa izričitom namjerom** da se civilno stanovništvo liši vrijednosti koju ti objekti imaju za njihov opstanak (v. član 54. stav 2. Dopunskog protokola I). Dakle, direktan umišljaj je prisutan i prilikom izvršenja radnji predviđenih u članu 173. stav 1. tač. f), (izgladnjivanje stanovništva) i stav 2. tač. a), (napad na objekte posebno zaštićene međunarodnim pravom) KZ BiH. Na drugoj strani, eventualni umišljaj ne znači uvijek blaži oblik vinosti imajući u vidu da ga često prati bezobzirnost, ravnodušnost ili bezosjećajnost¹⁹ kao npr. prilikom napada bez izbora cilja kojim se povređuje civilno stanovništvo iz člana 173. stav 1. tač. b) KZ BiH.

Prama članu IV **Konvencije o nezastarijevanju ratnih zločina protiv čovječnosti** (Njujork, 26. novembar 1968. godine) Bosna i Hercegovina je kao država članica ove konvencije obavezna da obezbijedi da se zakonske i druge odredbe o zastarijevanju ne odnose na gonjenje i kažnjavanje ratnih zločina. S toga je članom 19. KZ BiH propisano da krivično gonjenje i izvršenje kazne ne zastarijeva za krivična djela genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina.

Na kraju, valja ponoviti da o suzbijanju povreda Konvencija i protokola koje predstavljaju kršenje pravila međunarodnog prava u krivičnopravnom smislu, za potrebe krivičnog djela iz člana 173. KZ BiH najznačajnije su odredbe **Ženevske konvencije (IV) o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata** i **Dopunski protokoli I i II**, a posebno član 3., dio II-Opšta zaštita stanovništva protiv izvjesnih posledica rata, dio III-odjeljak-III-Okupirane teritorije i odjeljak IV-glava II-Mjesta interniranja iz Ženevske konvencije (IV), kao i članovi 11., 75. i 85. Dopunskog protokola I, te članovi 4. i 5. Dopunskog protokola II.

Zaključak

Krivično djelo ratni zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 173. KZ BiH ulazi u ratne zločine prema klasifikaciji međunarodnih krivičnih djela koju je usvojio Statut Međunarodnog vojnog suda i Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda, dok prema unutrašnjoj sistematici krivičnih djela pripada grupi krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom iz glave XVII KZ BiH. Izvršilac krivičnog djela može biti svako lice, bez obzira na svojstvo ili državljanstvo, a najčešće se radi o licima koja neposredno učestvuju u vojnim operacijama. Bitna obilježja krivičnog djela, prvenstveno raznovrsne radnje izvršenja, potvrđuju da je zakonodavac obezbijedio zaštitu vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom u punom obimu. Upravo iz navedenih razloga u okviru ratnog zločina protiv civilnog stanovništva nije izvršena podjela oružanih sukoba na međunarodne i unutrašnje oružane sukobe, niti je izvršena klasifikacija kršenja međunarodnog prava na teške povrede Ženevskih konvencija i na ostale povrede koje ne predstavljaju teške povrede. S toga, zaštićena lica uživaju sva prava i povlastice koja im garantuje međunarodno pravo u svim oružanim sukobima osim u situacijama unutrašnjih nemira i zategnutosti. Posebno je istaknut problem zaštite prirodne okoline čije dugotrajno oštećenje direktno utiče na zdravlje i biološki opstanak stanovništva odnosno čovječanstva, a u okviru njega i zastrašujuće posledice mogućih upotreba tehnika modifikovanja životne sredine.

Umišljaj je jedini oblik voinosti potreban za krivičnu odgovornost izvršilaca krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Svijest izvršioca odnosno njegova intelektualna komponenta ne obuhvata objektivni uslov inkriminacije tj. kršenje pravila međunarodnog prava, ali se nedvosmisleno mora utvrditi da radnje preduzete od strane izvršioca objektivno predstavljaju kršenje pravila međunarodnog prava.

Nezamislivo je suštinsko razumijevanje osnovnih karakteristika ovog krivičnog djela bez potpunog poznavanja sadržaja međunarodnih konvencija. Poznavanje pravila međunarodnog prava stvara preduslove za pravilno tumačenje bitnih, zakonskih obilježja ovog krivičnog djela i rješavanje pravnih pitanja u svakom konkretnom slučaju: da li su radnje izvršenja preduzete prema licima i objektima koji uživaju međunarodnopravnu zaštitu odnosno da li je došlo do kršenja pravila međunarodnog prava ili ne.

1 Krivični zakon Bosne i Hercegovine stupio je na snagu 01.03.2003. godine, a prečišćeni tekst zakona objavljen je u "Službenom glasniku BiH", br. 37/03 od 22.11.2003. godine, dok su izmjene i dopune istog zakona objavljene u "Službenim glasnicima BiH", br. 54/04 od 08.12.2004. godine i br. 61/04 od 29.12.2004. godine.

2 Detaljnije o Konvencijama navedenim u ovom radu i drugim aktima međunarodnog prava vidi: Vladimir Todorović, Međunarodni ugovori – Ratno pravo i bezbjednost, knjiga 3., tom I i II, "Službeni glasnik Beograd", 1999. godina.

3 Sami Akl: Stalni Međunarodni krivični sud iskustvo i nove perspektive, Međunarodni naučni skup "Primjena međunarodnog krivičnog prava u nacionalnim zakonodavstvima", Tara, 2005. godina, str. 85.

4 Detaljnije o ratnim zločinima vidi: Horvatić/Šeparović i suradnici, Kazneno pravo – posebni dio, Masmedia, Zagreb, 1999. godina, str. 150 – 164.

5 Grupa autora, Komentar KZ SFRJ, Savremena administracija, Beograd, 1978. godina, str. 493 – 501.

6 Dr Ljubiša Lazarević, Krivični zakon SRJ sa kraćim komentarom, Savremena administracija, Beograd, 1999. godina, str. 301 – 303.

7 Dr Dragoljub R. Atanacković, Krivično pravo – posebni dio, Privredna štampa, Beograd, 1979. godina, str. 53 – 67.

8 Horvatić/Šeparović i dr Ljubiša Lazarević, ibidem.

9 Horvatić/Šeparović, ibidem.

10 Dr Ljubiša Lazarević i Grupa autora, Komentar KZ SFRJ, ibidem.

11 John E. Ackerman i Eugene O'Sullivan: Praksa i procedura međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, Müller, Sarajevo 2002. godina, str. 13.

12 John E. Ackerman i Eugene O'Sullivan, ibid., str. 24. i 25.

13 Grupa autora, Komentar KZ SFRJ, ibidem.

14 Prof. Dr Miloš Babić et al.: komentari krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini, Knjiga I, Savjet/Vijeće Evrope i Evropska komisija, Sarajevo, 2005. godina, str. 124.

15 Dr Dragoljub R. Atanacković, ibidem.

16 Dr Dragoljub R. Atanacković, ibidem.

17 Prof. dr. Miloš Babić, ibid., str. 204.

18 Detaljnije o objektivnom uslovu inkriminacije vidi: Dr Franjo Bačić, Kazneno pravo – opći dio, Informator, Zagreb, 1998. godina, str. 108.

19 Dr Franjo Bačić, ibid., str. 240.

Napomena: Rad je objavljen u časopisu "Pravna riječ", broj 4/2005, Banja Luka

Dokazi na osnovu identifikacije očevidaca

Proceduralni i suštinski argumenti koji govore protiv pouzdanosti svjedočenja očevidaca, pripremila Kelly Fry, bivši pripravnik u OKO-u

UVOD: Sudovi širom svijeta već niz godina uviđaju da postojanje netačnosti, svojstvene identifikacijama od strane očevidaca, može uzrokovati velike greške u primjeni zakona protiv optuženih lica. Zaista, kako je ocjenio i Vrhovni sud SAD-a, "varljivosti identifikacije od strane očevidaca su dobro poznate (i) anali krivičnog prava sadrže veliki broj primjera pogrešnog prepoznavanja (SAD protiv Wade, 388 U.S. 218, 228-229 (1967)). Branioци u krivičnim slučajevima moraju, zato, biti temeljiti u osporavanju pouzdanosti takvih dokaza.

Naročito u suđenjima vezanim za predmete ratnih zločina, gdje se Tužilaštvo često u velikoj mjeri oslanja na svjedočenja o identifikaciji izvršenoj od strane očevidaca da bi se utvrdio slučaj protiv optuženih osoba, od presudne važnosti je da odbrana temeljno dovede u pitanje pouzdanost takvih dokaza i u pogledu postupka i u pogledu suštine.

Namjera članka koji slijedi je da pruži savjet odbrani u vezi sa pravnim osnovama za osporavanje, kako proceduralno tako i suštinski, dokaza identifikacije očevidaca u suđenjima protiv njihovih klijenata.

POSTUPCI U IDENTIFIKACIJI OČEVICA: Zahtjevi u skladu sa Zakonom BiH

Zakon Bosne i Hercegovine (BiH), pogotovo član 85. Zakona o krivičnom postupku (u daljem tekstu „ZKP“) i prateći Komentari, opisuju detaljno postupak ispitivanja očevidaca koji moraju ispoštovati i policija i tužioc. Nepoštovanje bilo kojeg od ovih proceduralnih zahtjeva, bilo od strane policije ili od strane tužilaca, predstavlja kršenje ZKP-a. Posljedica toga je, kako se detaljnije objašnjava u tekstu, da se takva prepoznavanja izvršena od strane očevidaca smatraju nevažećim. Zbog toga je od iznimne važnosti da branilac pažljivo analizira postupke koje su primjenjivali policija i tužioc prilikom postupka prepoznavanja optuženog od strane očevidaca, kao i da upoznaju sud sa postojanjem kršenja postupka.

Najznačajniji za svrhe odbrane su zahtjevi koji se odnose na postupak identifikacije koji su definisani članom 85. stav 3. ZKP-a BiH. Član 85. stav 3. zahtijeva da identifikacija osumnjičenog ili optuženog lica od strane očevidaca bude obavljena, bilo putem postupka prikaza niza fotografija, ili uživo u obliku identifikacije među nepoznatim licima. Sam postupak identifikacije među nepoznatim licima u vrsti mora se odvijati u dva jasna koraka: prvo, od svjedoka se traži da detaljno „opiše“ i navede „karakteristike po kojima se razlikuje“ osumnjičeni počinilac (Id.; *takođe pogledati* Komentare, član 85. stav 3.). Ovaj opis mora biti "konkretan, bez nepreciznih i opštih opisa koji se po svojoj prirodi mogu odnositi na prilično veliku grupu lica," i mora biti odmah zabilježen i unesen u zapisnik od strane policije ili Tužioca (Id.)

Drugo, svjedoku će se pokazati nepoznata lica u vrsti tek nakon adekvatno završenog prethodnog obaveznog koraka. Tokom njihovog prikaza, koji može biti uživo, ili na fotografijama, svjedok mora da pokaže da li je osoba koju je prethodno opisao prisutna (ZKP, član 85. stav 3.; *takođe pogledati* Komentare, član 85. stav 3.). Svjedokov odgovor na prikazivanje nepoznatih lica u vrsti, bilo pozitivan ili negativan, mora se bilježiti u toku samog postupka identifikacije. Ukoliko u toku samog postupka identifikacije iz nekog razloga ne bude moguće voditi bilješke, odgovor svjedoka se mora zabilježiti odmah po završetku postupka identifikacije lica (Komentari, član 85. stav 3.).

Pored toga, svi postupci identifikacije lica, bilo uživo ili na fotografijama, moraju se provesti sa *najmanje* pet do osam nepoznatih lica koja liče na lice koje je svjedok na početku opisao (Id.). Ta druga lica, *takođe* poznata kao „lica za identifikaciju“, moraju "biti sličnog izgleda, građe i boje kose, slično obučeni itd." Osumnjičeno ili optuženo lice ne treba ni na koji način da se razlikuje od ostalih lica. Vrsta, nadalje, treba da se postavi pod uslovima pod kojima je osvijetljenje slično kao kada je svjedok prvi put vidio to lice (Id.).

Posljedice kršenja postupka identifikacije lica

Zakon BiH

Kao što je već rečeno, u slučaju kršenja postupka identifikacije lica, propisanih članom 85. ZKP-a, sudovi ne moraju da se oslanjaju na takav dokaz pri donošenju odluka.

Član 10. stav 2. ZKP-a BiH jasno kaže da "Sud ne može zasnovati svoju odluku... na dokazima pribavljenim bitnim povredama ovog Zakona." (*Takođe vidjeti*, Komentare, član 85. stav 3.). Nadalje, "u slučaju kada

identifikacija nije izvršena u skladu sa pravilima predviđenim odredbom ovog člana, *ne može se koristiti kao dokaz u postupku.*” Štaviše, treba primijetiti da se sud ne može osloniti na dokaze koji su možda *pribavljeni* kršenjem postupaka identifikacije lica iz člana 85. (ZKP član 10 (3)). Ovaj princip se ponavlja u članu 297 stav 1. tačka i) ZKP-a u kojem se navodi da bitnu povredu odredaba krivičnog postupka predstavlja “ako se presuda zasniva na dokazu na kome se po odredbama ovog zakona ne može zasnivati presuda.”

Stoga, prema članu 10. stav 2. ZKP-a, bez obzira na značaj identifikacije lica od strane očevidca za slučaj tužilaštva protiv optuženog, sud ne može dokazom smatrati identifikaciju koja je provedena suprotno odredbama o postupku iz člana 85. Dakle, branilac ne treba da oklijeva u osporavanju legitimnosti postupaka identifikacije kada se tim postupcima mogu kršiti odredbe ZKP-a. Kada su obavezni postupci identifikacije neosporno prekršeni, branilac treba odmah da podsjeti sud, bilo usmenim ili pisanim putem, da se takva identifikacija ne može smatrati dokazom u skladu sa članom 10. stav 2. ZKP i Komentarima na član 85. stav 3. ZKP-a.

Štaviše, kada se Tužilaštvo oslanja, prvenstveno ili isključivo, na identifikaciju koja je dobivena suprotno odredbama člana 85. stav 3. ZKP-a, i kada ne postoji drugi dokaz koji potkrepljuje takvu identifikaciju, branilac treba zauzeti stav da sud mora odbaciti slučaj protiv optuženog.

Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama

Branilac treba da ospori neadekvatno proveden postupak identifikacije, ne samo na osnovu Zakona BiH, već i na osnovu Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (u daljem tekstu “Evropska konvencija”).

Iako je Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu “Evropski sud”) u nekoliko navrata naveo da neće komentarisati određena domaća pravila vezana za dopustivost, relevantnost ili valjanost dokaza, sud će ocijeniti da li je tok suđenja u cjelini bio pravičan u skladu sa članom 6. Evropske konvencije. Prilikom ocjenjivanja sudskih postupaka u cjelini, Evropski sud će razmotriti način na koji su dokazi pribavljeni (*vidjeti Vanyan protiv Rusije* (2005), stav 45.; *Schenk protiv Švajcarske* (1988), stavovi 45.-46.; *Barbera, Messegue i Jabardo protiv Španije* (1998), stav 68.. *Vidjeti, takođe, Mialhe protiv Francuske* (1996), stav 43., i *Teixeira de Castro protiv Portugala* (1998), stav 34.).

Treba primijetiti da je Evropski sud u brojnim slučajevima smatrao da presude koje se prvenstveno ili u cijelosti temelje na nezakonito pribavljenim dokazima krše odredbe člana 6. stav 2. i 3. Evropske konvencije (*Vidjeti Vanyan protiv Rusije* (2005), stav 49.; *Teixeira de Castro protiv Portugala* (1998), stav 39.).

Stoga, oslanjanjem sudova u BiH na dokaze pribavljene kršenjem člana 85. stav 3. ZKP-a, ne samo da se krši član 10. stav 2. istog Zakona, nego to oslanjanje može predstavljati kršenje prava na pravično suđenje iz člana 6. stav 2. i 6. stav 3. Evropske konvencije o ljudskim pravima (*Vidjeti primjer, Keir Stamer, Evropski zakon o ljudskim pravima*, od str. 298-299).

SUDSKA OCJENA DOKAZA PRIBAVLJENIH IDENTIFIKACIJOM LICA

SPORNA PITANJA

Ne samo da branilac treba da bude spreman da ospori oslanjanje suda na dokaze pribavljene kršenjem postupka identifikacije člana 85. stav 3. ZKP-a, nego mora biti spreman da iznese argumente protiv suštinske pouzdanosti identifikacije optuženog od strane očevidca. Pošto su sudovi često skloni da, pri donošenju odluka, svjedočenju očevidca pridaju veliki značaj, veoma je važno da branilac podsjeti sud na inherentnu nepouzdanost identifikacije, zbog nesavršene prirode same ljudske percepcije i spoznaje.

Brojna sporna pitanja postoje kod većine postupaka identifikacije. Ova pitanja obuhvataju, između ostalog, okolnosti pod kojima je svjedok prvobitno identifikovao navodnog počinioca, vrijeme koje je proteklo od prve identifikacije, kao i mogućnost uticanja ili navođenja svjedoka, ubjeđenje svjedoka, nepodudarnosti i netačnosti u iskazu svjedoka, te prepoznavanje većeg broja svjedoka. Karakteristični postupci identifikacije – kao što su prikazane fotografije, ili identifikacija u sudnici – takođe sadrže generalno sporna pitanja pouzdanosti, sa kojima treba upoznati sud.

Pošto je broj odluka koje se odnose na identifikaciju u predmetima ratnih zločina pred sudovima u BiH izuzetno ograničen, sudska praksa koja je najrelevantnija za odbranu lica optuženih za ratne zločine ili zločine protiv čovječnosti u BiH, je ona koju primjenjuje Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (u daljem tekstu “MKSJ”). Odluke MKSJ-a o pitanjima identifikacije su veoma uvjerljive za sudove koji sude u predmetima ratnih zločina u BiH. Pravila i principi koje je utvrdio MKSJ pokazaće se veoma korisnim za branioce u BiH.

Opšta pitanja pouzdanosti

Kada identifikaciju vrši svjedok pod teškim okolnostima, gdje je odbrana u velikoj mjeri osporila kredibilitet svjedoka, i to na detaljan način, i gdje se ispostavi da identifikacija optuženog nije potkrijepljena drugim vjerodos-

tojnim dokazima, MKSJ je došao do zaključka da sud mora veoma pažljivo ocijeniti pouzdanost te identifikacije prije nego što je prihvati kao osnovu na kojoj će u cijelosti ili djelimično zasnivati presudu (*Vidjeti Žalbu Kupreškića*, stav 224).

Zbog svojstvene "slabosti ljudske percepcije" i "teškoća u vezi sa dokazima pribavljenih identifikacijom", sudovi uvijek moraju raditi uz "veliki oprez" prilikom procjene dokaza koji su pribavljeni identifikacijom. Propusti u procjeni pouzdanosti takvih dokaza na takav oprezan način dovode do velikog rizika da će neprovođenje pravde biti posljedica pretjeranog oslanjanja suda na "čak i najpouzdanije svjedoke koji tvrde da su identifikovali optuženog" (*Id.*, stavovi 34 i 134).

Preciznije, branilac mora da se pobrine da sud procijeni pouzdanost identifikacije u svjetlu svakog od sljedećih faktora, čak i kada je ta identifikacija izvršena u skladu sa obaveznim postupcima kojima smo se već bavili.

Okolnosti identifikacije

Identifikacija naspram prepoznavanja

Iako identifikacija, koja se temelji na prepoznavanju poznatog lica, može, naizgled, biti značajnija od identifikacije lica koje je prethodno bilo nepoznato svjedoku, MKSJ smatra da sudovi moraju detaljno razmotriti sve faktore koji se odnose na takozvano "prepoznavanje". "Prepoznavanje" ne mora, u stvari, biti ništa pouzdanije od identifikacije lica koja su ranije bila nepoznata očevicu (*Vidjeti primjer Žalba Kupreškića*, stavovi 146-148, gdje je ženski svjedok tvrdio da je identifikovao svog komšiju kao počinioca, ali njeni članovi porodice – koji su takođe bili prisutni na mjestu zločina – nisu identifikovali počinioca, na taj način podrivajući pouzdanost prvog svjedočenja koje se temeljilo na "prepoznavanju").

Branilac mora biti oprezan u ukazivanju na to da se greške u prepoznavanju često prave, čak i kada svjedok tvrdi da je identifikovao nekoga koga poznaje. Npr., mnogi bi vidjeli nekoga na ulici za koga su vjerovali da ga poznaju, možda čak i bliskog prijatelja ili člana porodice, da bi se ispostavilo da su pogriješili. Izraz "Mogao bih se zakleti da si to bio ti" upravo iz ovog razloga nije neuobičajen (*Vidjeti, primjer, R. protiv Bentley* [1991] Crim.L.R. 620, CA; *Vidjeti takođe R protiv Turnbull* [1977] Q.B. 244 od 228-231).

Stresne situacije

Uticaj stresnih događaja na ljudsku percepciju je takav da identifikacije sprovedene pod takvim uslovima vrlo često važe za "nesigurne" (tj. nepouzdanе) dokaze (*Limaj, Presuda pretresnog vijeća*, stav 17, citat iz žalbe u predmetu *Kupreškić*, stav 40 i 532; *vidjeti i žalbu u predmetu Kupreškić*, stav 133). Žalbeno vijeće MKSJ je zauzelo stav da se pretresno vijeće ne treba oslanjati na identifikacije koje su u biti rezultat traumatičnih događaja (*Id.*).

Letimičan ili ograničen pogled

Slično kao i kod stresnih situacija, identifikacija od strane svjedoka koji su samo letimično pogledali osumnjičnog počionica, ili ga nisu dobro vidjeli zbog neke prepreke, nisu pouzdani, te su stoga nužno nesigurna osnova dokaza u sudskim odlukama (*Vidjeti Limaj Presuda Pretresnog vijeća*, u stavu 17, navodeći *Presudu u slučaju žalbe Kupreškića*, stav 40 (izostavljene fus note) i stav 562; *Vidjeti takođe Žalbu Kupreškića*, stavovi 133, 162).

Osvijetljenost i vidljivost

MKSJ je utvrdio da identifikiranja u zoru, sumrak ili po mraku, imaju ograničenu valjanost i moraju se tretirati kao nesigurna osnova za odluku (*Limaj Presuda pretresnog vijeća*, stav 17, citirajući *Presudu u slučaju žalbe Kupreškića*, stav 40 (izostavljene fus note); *Vidjeti takođe Žalbu Kupreškića*, u stavu 132).

Starost svjedoka odnosno podložnost vanjskim uticajima

Identifikacija od strane djeteta (uključujući svjedoke koji su bili djeca u vrijeme događaja, ali su odrasle osobe u vrijeme svjedočenja na sudu), ili od strane svjedoka koji je izrazito podložan uticaju porodice i drugih, sudovi moraju tretirati izuzetno oprezno. MKSJ smatra da će na percepciju prošlih događaja mladih ili drugih podložnih svjedoka vjerovatno uticati mišljenja i svjedočenja drugih, što će vjerovatno učiniti dokaznu vrijednost svjedočenja nevjerodostojnom (*Žalba Kupreškića*, stavovi 199-201; *Vidjeti takođe Limaj Presuda Pretresnog vijeća*, stav 35).

Stoga, ukoliko bi mu tužilaštvo predočilo "prepoznavanje" kao dokaz identifikacije, uz identifikaciju koja je obavljena pod stresnim okolnostima, identifikacija koja je obavljena uz letimičan ili ograničen pogled, ili u uslovima ograničenog osvjetljenja i vidljivosti, ili ukoliko bi identifikaciju obavio svjedok koji je podložan vanjskom uticaju, branilac treba da podsjeti sud da takav dokaz *nije* pouzdan, i da sigurno ne predstavlja sigurnu osnovu na kojoj se mogu temeljiti odluke protiv optuženog, kao što je bez oklijevanja pokazano u sudskoj praksi MKSJ i drugih sudova.

Proticanje vremena

Drugi faktor koji sudovi moraju uzeti u obzir pri svojoj procjeni pouzdanosti identifikacije je koliko vrijeme koje je prošlo od prvobitnog navodnog krivičnog događaja i identifikacije optuženog od strane svjedoka pred policijom i tužiocem, a kasnije i pred samim sudom. Kako potvrđuje MKSJ, dug vremenski period između događaja i identifikacije može učiniti nepouzdanim čak i sasvim iskreno svjedočenje. Činjenica je da sjećanja svjedoka postaju podložnija uticaju i promjeni srazmjerno vremenskom periodu između događaja i identifikacije (*Limaj Presuda Pretresnog vijeća, stav 534.; Vidjeti takođe Žalbu Kupreškića, stavovi 133. i 162.*).

Sudovi stoga moraju biti svjesni da čak i potpuno iskreno svjedočenje na osnovu identifikacije može, u stvari, biti veoma nepouzdan. Ovo pitanje može biti naročito značajno za branioca na suđenjima u vezi sa ratnim zločinima u BiH, s obzirom na to da se većina datih događaja dogodila prije deset do petnaest godina, što neizbježno utiče na tačnost identifikacije od strane svjedoka.

Uticaj i sugestije

Izveštavanje štampe

Opšte, ali nedovoljno priznato pitanje kod identifikacije, predstavlja uticaj – svjestan ili nesvjestan – medijskih izvještaja u pogledu optuženog. Kao što je MKSJ utvrdio, kada se slike optuženog lica prikazuju na medijima prije suđenja, takva izloženost nosi značajan i „jasno prepoznatljiv rizik“ da su svjedoci koji vrše identifikaciju na suđenju „mogli biti pod nesvjesnim uticajem... i povezali slike iz medija sa licem kojeg se svjedoci sjećaju“ (*Limaj Presuda Pretresnog vijeća, stavovi 534., 563.*).

Stoga, kada branilac zastupa optuženog čija je slika prikazana na bilo kojem mediju – bilo da je to televizija, dnevne novine i časopisi, ili na internetu – branilac treba obavezno da podsjeti sud da pažljivo razmotri mogućnost da su na identifikaciju uticali medijski prikazi optuženog. Ukoliko postoji bilo kakva mogućnost da je na identifikaciju optuženog uticala štampa, čak i nenamjerno, sud mora odbiti oslanjanje na takvu identifikaciju da bi se spriječile greške u provođenju pravde protiv optuženog.

Diskusije neposredno nakon događaja

Slično pitanju uticaja štampe, MKSJ je ustanovio da kod odgođenog iznošenja sjećanja u pogledu optuženog, u kombinaciji sa „jasnom mogućnosti“ iz okolnosti da je svjedok bio pod uticajem sugestija drugih, oslanjanje na takve dokaze identifikacije tumači se kao nesigurno (*Limaj Presuda Pretresnog vijeća, stav 17., navodeći Presudu u slučaju žalbe Kupreškića, stav 40. (izostavljene fus note), stav 35.; Vidjeti takođe Presudu u slučaju žalbe Kupreškića, stavovi 199-201.*).

Uvjereni svjedok

Naročito je značajno i možda neintuitivno pitanje da pouzdanost identifikacije od strane uvjerenog svjedoka, ustvari, nije veća od identifikacije od strane svjedoka koji ima određenu dozu nesigurnosti u vezi sa identifikacijom optuženog. MKSJ je nedavno zaključio da sudovi moraju biti izrazito oprezni u pridavanju težine držanju svjedoka, posebno navodeći da „je uvjerenost držanje često lična karakteristika a ne i obavezno pouzdan pokazatelj istinitosti ili tačnosti“ (*Žalba Kupreškića, stav 34.*). MKSJ, nadalje, ističe da „se u ogromnom broju istraživanja utvrdilo da je odnos između sigurnosti, koju pokaže svjedok, i tačnosti identifikacije veoma slab... Čak i svjedoci koji su veoma iskreni, pravedni i uvjereni u svoju identifikaciju, veoma često griješe“ (*Ibid., stav 138. (navod izostavljen)*). Posebno kada uvjereni svjedok predstavlja primarni ili jedini dokaz protiv optuženog, Pretresno vijeće treba da pristupi procjeni dokaza ili prihvatanju tog dokaza kao osnove za izricanje presude uz „veliki oprez“ (*Žalba Kupreškića, stavovi 34., 134.*).

Veoma je važno, stoga, da se branilac pobrine da sudovi priznaju da čak i veoma uvjereni i ubjedljivi svjedoci mogu, zapravo, pogriješiti u svom svjedočenju o identifikaciji. Pridavanje velike težine ili zasnivanje sudske odluke na svjedočenju uvjerenog svjedoka, bez opreznog razmatranja svih elemenata identifikacije, kao i bilo kojih drugih dokaza, bilo bi suprotno interesima pravde, i odbrana se tome mora oštro usprotiviti.

Nedosljedne izjave i/ili netačno svjedočenje

Drugo pitanje identifikacije koje se često javlja i koje odbrana može dovesti u pitanje se odnosi na nedosljedne izjave i netačno svjedočenje. Npr., MKSJ je utvrdio da nedosljedne izjave očevidaca u vezi sa fizičkim karakteristikama optuženog u vrijeme događaja (tj. nedosljedne izjave jednog svjedoka, ili izjave različitih svjedoka koje se ne podudaraju) predstavljaju nelegitimnu osnovu za sudske odluke (*Limaj Presuda Pretresnog vijeća, stav 17., navodeći Presudu u slučaju žalbe Kupreškića, stav 40.*); *Vidjeti takođe Žalbu Kupreškića, stavovi 145., 162.*).

Isto tako, MKSJ je ustanovio da oslanjanje na netačnu identifikaciju u pogledu fizičkih karakteristika optuženog u vrijeme događaja (kao što je svjedočenje da je osumnjičeno lice imalo bradu u vrijeme kada je činjenično dokazano da je osumnjičeno lice bilo obrijano) očigledno nije valjano (Ibid.).

Štaviše, inicijalno pogrešna identifikacija svjedoka, ili poricanje sposobnosti da se optuženi identifikuje, iza kojeg slijedi *pozitivna* identifikacija optuženog od strane očevica, predstavlja očito nepouzdan dokaz (Ibid.; *Vidjeti takođe* Žalbu Kupreškića, stav 133.).

Konačno, kada u slučaju postoje nepomirljive izjave očevidaca, sud ne treba da temelji svoju odluku na značajan način na *bilo kojoj* identifikaciji optuženog, pošto svaka i/ili svaka takva izjava može predstavljati nesiguran dokaz (Ibid.).

Iz tog razloga, kod nedosljedne i/ili netačne identifikacije u slučaju protiv optuženog, branilac se mora pobrinuti da sud upozna sa postojanjem takve nedosljednosti i netačnosti. Sud treba podsjetiti, nadalje, da se pri donošenju odluka ne smije značajno oslanjati na takvu identifikaciju od strane svjedoka.

Identifikacija od strane više svjedoka

Kod identifikacije optuženog od strane više očevidaca, u različitom vremenu i pod različitim okolnostima, takve višestruke identifikacije neće obavezno negirati inherentni rizik od "iskrene greške", koji je prisutan kod svake pojedinačne identifikacije kada se posmatra izdvojeno. U stvari, kombinovana posljedica višestruke identifikacije može, umjesto toga, poslužiti da "naglasí stepen nesigurnosti i nedosljednosti koje prevladavaju u strukturi dokaza" (*Limaj* Presuda pretresnog vijeća, stavovi 561-562.).

Branilac treba da podsjeti sud da višestruka identifikacija ne mora obavezno služiti jačanju cjelokupnog slučaja protiv optuženog. Sudovi moraju pažljivo i pojedinačno analizirati *svako* neslaganje ili nepomirljivu razliku kod identifikacije, imajući na umu inherentni rizik od iskrene greške tokom svake identifikacije. Propust da se višestruka identifikacija analizira na ovakav način, zajedno sa oslanjanjem na takve dokaze kao osnovu odluke, može predstavljati neprovođenje pravde protiv optuženog.

Metodi identifikacije

Pouzdanost identifikacije može se osporiti i na osnovu inherentnih proceduralnih pitanja. Tužilaštvo često kao dokaz protiv optuženih osoba iznosi prikaz fotografija i identifikaciju u sudnici; branilac, stoga, mora identifikovati i pokrenuti pitanja koja su neophodno prisutna kod svakog od ovih metoda identifikacije.

Postupci kod prikaza fotografija

Branilac može veoma jednostavno osporiti pouzdanost identifikacije na osnovu niza fotografija u korist optuženog. MKSJ, na primjer, upozorava sudove koji preveliku težinu pripisiju pouzdanosti identifikacije na osnovu prikazanog niza fotografija, nalazeći da "je posebno pitanje kod identifikacije na osnovu niza fotografija to što predočena fotografija optuženog ne mora sadržavati tipičnu sličnost, iako tačno bilježi karakteristike optuženog kakve su bile u jednom određenom trenutku...(*Limaj*, stav 19.) Vijeće bi dodalo da, kao druge relevantne faktore, jasnoću ili kvalitet fotografije optuženog koja se prikazuje u nizu fotografija, i ograničenja svojstvena maloj dvodimenzionalnoj fotografiji, nasuprot trodimenzionalnom izgledu žive osobe. Materijalni faktor predstavlja i to da li je svjedok prethodno poznao subjekat identifikacije" .

Da bi se pravedno ocijenila pouzdanost identifikacije na osnovu niza fotografija, sud mora pažljivo razmotriti veliki broj faktora na isti način kao što je prethodno razmotreno. Ovi faktori, prema MKSJ-u, uključuju i to da li fotografija:

"odgovara opisu optuženog u vrijeme događaja, da li je stopljena ili odstupa od ostalih pokazanih fotografija, da li je prošlo dosta vremena od prvog viđenja optuženog i identifikacije putem niza fotografija, da li je do identifikacije došlo odmah i na uvjeren način ili, u drugom slučaju, da li je bilo prilike da se svjedok upozna sa izgledom optuženog nakon događaja, a prije identifikacije, bilo lično ili putem medija, i da li je postupak na neki način podstakao svjedoka da izvrši pozitivnu identifikaciju, uprkos određenoj nesigurnosti, ili je podstaklo svjedoka da identifikuje optuženog umjesto nekog drugog" (*Limaj* Presuda pretresnog vijeća, stav 19.).

Branilac stoga treba da bude spreman da pobije pouzdanost postupka prepoznavanja putem niza fotografija na isti način na koji bi osporio pouzdanost svjedočenja očevica na osnovu identifikacije.

Identifikacija u sudnici

Slično identifikaciji u postupku prikaza fotografija, pouzdanost identifikacije optuženog lica u sudnici je veoma upitna. MKSJ zaključuje da takva identifikacija u sudnici (ili "identifikacija na optuženičkoj klupi"), u najboljem slučaju ima "prilično ograničenu" dokaznu vrijednost. Pored toga, MKSJ zaključuje da se bilo koja identifikacija u sudnici ne treba vršiti bez prethodne formalne identifikacije lica u vrsti prije ispitivanja svjedoka u sudnici ("Prelazna uredba o standardima kojima se rukovodi podnošenje dokaza i identifikacija" 25.02.2002.) u slučaju *Stakić*; Prelazna uredba potvrđena je Uredbom Pretresnog vijeća II o standardima za podnošenje dokaza (16.04.2002.).

Navedeno prikazivanje lica u vrsti obavezno je, pošto sud mora jasno ustanoviti *izvan sudnice* da li je svjedok u stanju da tačno identifikuje optuženo lice. Kao što MKSJ navodi u svojoj presudi u slučaju *Limaj*, "na identifikaciju optuženog u sudnici je u prevelikoj mjeri i nesvjesno mogao uticati fizički položaj optuženog te ostali faktori koji optuženog stavljaju u centar pažnje u sudnici" (*Limaj*, stav 18.; *Vidjeti takođe* Presudu u slučaju *Vasiljević*, stav 19.).

Obrana se mora strogo usprotiviti propustu suda da utvrdi svjedokovu sposobnost da identifikuje optuženog izvan sudnice na način koji opisuje MKSJ, kao i oslanjanju suda na veoma ograničenu dokaznu vrijednost identifikacije u sudnici.

Zaključak

Praktično gledano, dokazi pribavljeni putem identifikacije od strane očevidca generalno su veoma značajni u suđenjima licima koja su optužena za ratne zločine ili zločine protiv čovječnosti. Branilac mora, stoga, biti spreman na temeljito osporavanje proceduralne valjanosti identifikacije na osnovu Zakona o krivičnom postupku BiH i Evropske konvencije o ljudskim pravima. Pored toga, branilac mora biti u stanju da iznese ubjedljive argumente protiv pouzdanosti identifikacije optuženog od strane očevidca, na osnovu prethodno razmatranih principa, koristeći ubjedljivu sudsku praksu MKSJ da bi potkrijepio te argumente.

Opravdanost pritvora u istrazi

Članak Senade Mirojević, pravnik u OKO-u

Uvodna razmatranja

Pitanje pritvora je jedno od najsloženijih pitanja krivičnog procesnog prava. Kompleksnost ovog instituta proizilazi kako iz njegove svrhe, tako i iz posljedice koja nastupa njegovom primjenom. Svrha pritvora je obezbjeđenje prisustva osumnjičenog (optuženog) krivičnom postupku i nesmetano vođenje tog postupka. Kroz ovu činjenicu se ispoljava društveni značaj ovog instituta. Društvo je zainteresovano da se sprovede krivični postupak kako bi se učinilac krivičnog djela kaznio i na taj način društvo zaštitilo od kriminaliteta, čime bi se ostvario i njegov krajnji cilj - bezbjednost i sigurnost građana. S druge strane, pritvor predstavlja lišenje slobode pojedinca čime mu se oduzima njegovo osnovno ljudsko pravo zagarantovano Ustavom BiH i Evropskom konvencijom o ljudskim pravima (EKLJP). Naime, ovim institutom se protiv osobe koja se smatra nevinom, primjenjuje mjera koja je po sadržaju identična kazni zatvora, pa se u pravnoj teoriji još naziva i preventivni zatvor.

ZKP BiH, ova dva suprotstavljena interesa (interes pojedinca i interes društva) nastoji uskladiti tako što je u članu 131. ZKP-a BiH propisano koji uslovi moraju biti ispunjeni da bi se odredio pritvor. Ovom odredbom, zakonodavac, u cilju zaštite prava pojedinca na slobodu, propisuje, da se pritvor određuje samo ako se svrha ne može ostvariti drugom mjerom; da trajanje pritvora mora biti svedeno na najkraće nužno vrijeme; da je dužnost svih organa koji učestuju u krivičnom postupku i organa koji im pružaju pomoć da postupaju sa posebnom hitnošću; kao i da će se pritvor ukinuti u toku cijelog postupka, čim prestanu razlozi na osnovu kojih je određen.

Nije sporno da se u nekim slučajevima, prisustvo optuženog krivičnom postupku i nesmetano vođenje krivičnog postupka može postići jedino ovom mjerom. Njena određenost u ZKP-u BiH nije upitna, međutim, sporno je da li je određivanje ove mjere nužno u svim fazama krivičnog postupka.

Ovdje ćemo aktuelizirati pitanje opravdanosti određivanja pritvora u istrazi.

Analiza relevantnih odredaba ZKP-a BiH

Naime, iako je pritvor često predmet stručnih rasprava, te rasprave se uglavnom odnose na dužinu trajanja tog instituta; usaglašenosti razloga za njegovo određivanje sa EKLJP; pitanja nadležnosti itd., dok se pitanje opravdanosti određivanja ove mjere u istrazi ne dovodi u pitanje. Vlada jedinstveno mišljenje da zakon mora sadržavati odredbe koje regulišu postojanje ovog instituta i u istrazi.

Da je ovakvo mišljenje pogrešno, a sadašnje zakonsko rješenje pravno nelogično i neosnovano, pokušat ćemo dokazati analizom članova 132. stav 1., 226. stav 1. i 228. stav 2. ZKP-a BiH:

U članu 132. stav 1. ZKP-a BiH, kao preduslov za određivanje pritvora, zakonodavac zahtjeva postojanje osnovane sumnje, koju je članom 20. definisao kao: "viši stepen sumnje zasnovan na prikupljenim dokazima koji upućuju na zaključak da je izvršeno krivično djelo".

U članu 226. stav 1. ZKP-a BiH određuje se, da će tužilac, u toku istrage, kad nađe da postoji dovoljno dokaza iz kojih proizilazi osnovana sumnja da je osumnjičeni učinio krivično djelo, pripremiti i uputiti optužnicu sudiji za prethodno saslušanje.

U članu 228. stav 2. ZKP-a BiH određeno je da će sudija za prethodno saslušanje, prilikom potvrđivanja optužnice proučiti svaku tačku optužnice i materijale koje mu je dostavio tužitelj kako bi utvrdio postojanje osnovane sumnje.

Zajedničko za sva tri navedena člana, iako regulišu različitu materiju, (član 132. – uslove za pritvor; član 226. - podizanje optužnice; član 228. - potvrđivanje optužnice) je da se za njihovu primjenu zahtjeva isti uslov - postojanje osnovane sumnje.

Dakle, prilikom podnošenja prijedloga za određivanje pritvora, tužilac mora da posjeduje dovoljno dokaza za postojanje osnovane sumnje da je određena osoba počinila krivično djelo. Isti stepen sumnje mora postojati i za potvrđivanje optužnice. Ukoliko tužilac već momentom podnošenja prijedloga za određivanje pritvora posjeduje dovoljno dokaza koji potkrijepljuju osnovanu sumnju na osnovu koje se može potvrditi i optužnica, postavlja se realno pitanje: "Zašto se istovremeno sa podnošenjem prijedloga za određivanje pritvora ne podnosi i optužnica na njeno potvrđivanje?"

Pravno nelogično, pa samim tim i neodrživo je sadašnje zakonsko rješenje, koje, i pored postojanja uslova za istovremeno potvrđivanje optužnice i odlučivanje o pritvoru, daje mogućnost tužiocu da, prvo, protiv određene

osobe predloži određivanje pritvora, pa nakon što pritvor bude i određen u periodu do jedne godine (u izuzetno složenim predmetima za krivična djela sa propisanom kaznom dugotrajnog zatvora), odluči da li će protiv te osobe uopšte podići optužnicu. Naime, ukoliko se protiv određene osobe odredi pritvor, znači da je od strane suda utvrđeno postojanje osnovane sumnje da je ta osoba počinila krivično djelo, pa ne postoji niti jedan valjan razlog koji bi opravdavao sadašnje zakonsko rješenje da se i pored utvrđene osnovane sumnje o počinjenju krivičnog djela, odgađa potvrđivanje optužnice za period i do godinu dana.

Ovakvo zakonsko rješenje, osim što je, kako smo već naveli, pravno nelogično, nije ni u funkciji zaštite slobode čovjeka kao njegovog osnovnog ljudskog prava, jer se trajanje pritvora, neopravdano produžava, za period do jedne godine. Ovdje je nužno spomenuti i činjenicu da se ovakvim rješenjem, osoba protiv koje je određen pritvor, osim što je lišena slobode, u periodu i do 1 godine, drži u neizvjesnosti u pogledu daljeg vođenja krivičnog postupka protiv nje, što otvara i pitanje humanog postupanja.

Također, valja naglasiti, da je zakonsko rješenje o mogućnosti određivanja pritvora u istrazi, direktno suprotstavljeno članu 13. ZKP-a BiH kojim se regulišu, kao osnovna načela krivičnog postupka, prava osumnjičenog da mu u najkraćem razumnom roku bude suđeno (stav 1.), te da trajanje pritvora mora biti svedeno na najkraće nužno vrijeme (stav 3.).

Ukoliko bi se zakonom odredilo da se istovremeno sa podnošenjem prijedloga za određivanje pritvora mora podnijeti i optužnica na potvrđivanje, svakako da bi naprijed navedena načela iz člana 13. ZKP-a BiH bila u cijelosti zadovoljena.

Posljedice ukidanja odredbi o određivanju pritvora u istrazi

Zagovornici trenutnog zakonskog rješenja će isticati da je određivanje pritvora u istrazi nužno, jer je i nakon određivanja pritvora neophodno provoditi pojedine istražne radnje, kako bi se prikupili dokazi o postojanju krivičnog djela (npr.: potrebno je saslušati još neke svjedoke, izvršiti pretres određenih prostorija ili sprovesti druge istražne radnje kako bi se pronašli tragovi krivičnog djela i predmeti važni za krivični postupak.

Bez unošenja u dublju analizu moglo bi se zaključiti da bi se ukidanje pritvora u istrazi negativno odrazilo na uspješnost sprovođenja istrage, jer bi se time ostavila osumnjičenom mogućnost uticaja na svjedoke, uništavanja, prikrivanja ili izmjene dokaza, kao i da bi se time, Tužilaštvo, kao procesna stranka, dovelo u nepovoljniji položaj od položaja koji ima po sadašnjem zakonskom rješenju.

Da je takav zaključak netačan, uvjerit ćemo se ako sagledamo pravne posljedice ukidanja pritvora u istrazi.

Ukidanje pritvora u istrazi bi imalo za posljedicu izmjene nekih zakonskih odredbi koje bi morale biti prilagođene ovom novom zakonskom rješenju i one bi se prevashodno odnosile na:

1) Ukidanje stava 1. i 3. člana 225. ZKP-a BiH, s tim da bi materija koja je regulisana stavom 2. istog člana, a odnosi se na ispitivanje osumnjičenog, bila regulisana članom 77. ZKP-a BiH. Ukoliko se pritvor ne bi mogao odrediti prije potvrđivanja optužnice, prestala bi i opravdanost za vremenskim ograničenjem istrage prije potvrđivanja optužnice. Istraga Tužilaštva ne bi, do podnošenja optužnice, uslovno govoreći, bila vremenski ograničena.

2) Do potvrđivanja optužnice, Tužilaštvo ne bi bilo u obavezi informisati osumnjičenog u pogledu istrage, niti bi bilo u obavezi odbrani dostavljati dokaze do kojih je došlo u toku njenog sprovođenja, bez obzira da li se radi o dokazima koji idu u korist osumnjičenog ili ne. Ovakvim rješenjem bi prestala potreba za regulisanjem prava branioca da pregleda spise i dokumentaciju u istrazi, pa bi iz ovakvog rješenja proizašlo i ukidanje stava 1. i 2. člana 47. ZKP-a BiH.

Ova zakonska izmjena u praksi ne bi proizvodila drugačiju posljedicu od dosadašnje u dijelu da bi se protiv određene osobe mogla voditi istraga, a da ta osoba ne bi imala nikakva saznanja o tome. Osoba bi prvi put bila obavještena da je osumnjičena za određeno krivično djelo, momentom prijema poziva od strane Tužilaštva ili lišenjem slobode od strane ovlašćene službene osobe, nakon čega bi se vršilo njeno ispitivanje. Novina se javlja u slučaju da protiv te osobe Tužilaštvo želi podnijeti Prijedlog za određivanje pritvora. Tužilaštvo bi bilo u obavezi da, istovremeno, sa podnošenjem Prijedloga za određivanje pritvora, podnese i optužnicu na potvrđivanje, s tim da bi se o opravdanosti pritvora, odlučivalo nakon potvrđivanja optužnice.

3) Ukoliko bi se usvojio koncept o ukidanju odredaba koje regulišu pritvor u istrazi, a s tim u vezi došlo do ukidanja člana 225. ZKP-a BiH, ne bi postojale zakonske smetnje za nastavak sprovođenja istrage i nakon potvrđivanja optužnice, s tim da bi, od momenta potvrđivanja optužnice, svaka od strana u postupku, bila u obavezi suprotnoj strani, kontinuirano dostavljati dokaze odmah nakon što bi ih dobila u posjed (sadašnje zakonsko rješenje ne određuje ovu obavezu Tužilaštva, pošto je po članu 47. stav 3., 4. i 5. Tužilaštvo u obavezi samo omogućiti odbrani uvid u spis).

Obavezu kontinuiranog dostavljanja dokaza Tužilaštvu, imala bi i Odbrana, tako da bi ovakvom blagovremenom razmjenom dokaza, obje strane imale vremena da se upoznaju sa dokazima suprotne strane, te da se kvalitetno pripreme za glavni pretres, čime bi se postigla ekonomičnost i efikasnost vođenja krivičnog postupka.

U tom smislu bi se prije otpočinjanja glavnog pretresa uvela ročišta na kojima bi se od strane Suda vršila provjera da li su strane međusobno izvršile razmjenu dokaza.

Dakle, ukidanje odredaba kojima se reguliše određivanje pritvora u istrazi bi bilo u interesu obje stranke u postupku: optuženog - ukupno vrijeme trajanja pritvora u krivičnom postupku skratilo bi se za period trajanja pritvora u istrazi, tužilaštva –a) prestala bi potreba za vremenskim ograničavanjem istrage do potvrđivanja optužnice b) do potvrđivanja optužnice Odbrani ne bi bilo u obavezi dostavljati bilo kakve informacije i dokaze; c) u slučaju potrebe, istraga bi se sprovodila i nakon potvrđivanja optužnice

Zaključak

Ovim tekstom su u cilju aktueliziranja pitanja opravdanosti pritvora u istrazi, navedeni samo neki razlozi koji potvrđuju tezu da pritvor u istrazi, ma koliko se to protivilo našim pravnim shvatanjima i pravnoj tradiciji, nije opravdan. Međutim ova materija je odveć kompleksna i svakako da bi joj trebalo posvetiti više pažnje, ne da bi ostala na nivou pukih iznošenja argumenata za i protiv ovakvog rješenja, nego da bi našla svoje mjesto u izmjenama i dopunama ZKP-a BiH.

Одсјек Кривичне Одбране
Odsjek Krivične Odbrane
CRIMINAL DEFENCE SECTION

Direktor Odsjeka krivične odbrane (OKO)

Ured registrara Suda BiH
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Uloga Odsjeka Krivične Odbrane (OKO) Ureda registrara za Odjel I i Odjel II Suda Bosne i Hercegovine jeste da osigura najviše standarde odbrane u predmetima ratnih zločina pred Sudom BiH.

Ured registrara traži pravnik sa rukovodećim iskustvom za poziciju direktora OKO-a.

Dužnosti

- Upravljanje timom od oko 20 članova, koje čine pravnici, studenati prava, administrativno osoblje i konsultanti;
- Upravljanje budžetom;
- Uspostavljanje programa obuke;
- Pružanje pravnih savjeta i pravne argumentacije za predmete ratnih zločina pred Sudom BiH;
- Dovršavanje tranzicije odsjeka sa međunarodne na domaću instituciju.

Kvalifikacije

Slijedeći kriteriji su obavezni:

- Najmanje 5 godina iskustva nakon položenog pravosudnog ispita;
- Dokazana sposobnost rukovođenja i iskustvo u međunarodnom okruženju;
- Poznavanje Krivičnog zakona i Zakona o krivičnom postupku BiH, međunarodnog krivičnog prava, međunarodnog humanitarnog prava i prava ljudskih prava.

Poželjni kriteriji

Slijedeći kriteriji bi bili poželjni

- Značajno iskustvo u domaćem krivičnom zakonodavstvu;
- Iskustvo u oblasti ratnih zločina;
- Iskustvo u oblasti međunarodnog krivičnog prava;
- Iskustvo u oblasti prava ljudskih prava, uključujući parničenje zasnovano na Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima;
- Iskustvo u stvaranju i sprovođenju programa obuke;
- Tečno poznavanje engleskog jezika.

Više informacija o radu OKO možete naći na: <http://www.okobih.ba/>.

Rok prijave: **15.10.2006**

Molimo pošaljite Vaš CV i popratno pismo na sljedeću adresu:

Kadrovska služba
Ured registrara
Kraljice Jelene 88 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
Fax: +387 (0) 33 707 259
E-mail: kadrovska.sluzba@registrarbih.gov.ba

Ukoliko se prijavljujete za više pozicija, za svaku poziciju potrebno je poslati posebnu prijavu.
Kontaktirat će se samo kandidati koji su ušli u uži izbor.

Izvještaj o predmetu: predmet Bagaragaza

Odluka MKSR o ustupanju predmeta Kraljevini Norveškoj

Činjenice

U cilju okončanja glavnih pretresa do kraja 2008. godine, te žalbenih postupaka do kraja 2010. godine, Strategijom okončanja rada suda u skladu sa odlukom Vijeća sigurnosti UN-a, Međunarodni krivični sud za Ruandu (MKSR) se ovlašćuje da odgovarajuće predmete ustupi domaćim pravosudnim organima, te poziva zemlje članice da prihvate takve predmete. U skladu sa ovom Strategijom okončanja, tužilac MKSR u predmetu Bagaragaza je tražio od Kraljevine Norveške da prihvati krivično gonjenje u ovom predmetu.

U vrijeme genocida koji se počinjen 1994. godine, Bagaragaza je bio generalni direktor Sektora za kontrolu u industriji čaja u Ruandi. Bio je također i član Prefekturnog odbora političke stranke MRND u Gisenvi-u, Prefektura, Ruanda. To je bila politička stranka bivšeg predsjednika Ruande, Juvenal Habyariman, i stranka koja je formirala omladinski forum poznat kao Interahamwe.

Optužnica

Optužnica koja je potvrđena 28.07.2005. godine sadrži tri tačke: 1) dogovor o počinjenju genocida, 2) genocid i 3) saučesništvo u genocidu (alternativno). Bagaragaza je navodno učestvovao u planu finansiranja, naoružavanja i obučavanja milicije Interahamwe-a u cilju izvršenja napada i ubijanja civilnog stanovništva plemena Tutsi iz Ruande. Također se navodi da su skladišta za proizvodnju čaja, koja je kontrolisao Bagaragaza, korištena za skladištenje oružja, te za regrutovanje i obuku osoba angažovanih u akcijama istrebljenja Tutsi civila. Konačno, navodi se da je optuženi pružao materijalnu podršku onima koji su napadali i ubijali Tutsije u Gisenvi Prefecture u aprilu 1994. godine kao i pripadnike plemena Tutsi koji su potražili utočište u katedrali Nyundo.

Prije nego što se predao 16.08.2005. godine, Bagaragaza je sklopio sporazum sa tužiocem i dao opširnu izjavu kojom je inkriminisao kako sebe tako i druge građane Ruande. Zauzvrat je zatražio da mu se sudi pred domaćim sudom koji treba da se odredi u kasnijoj fazi.

Tužilaštvo je isključilo Republiku Ruandu, državu u kojoj je počinjen zločin, jer ova opcija ne bi ispunila uslove predviđene Pravilom 11 bis (C) – nepostojanje smrtne kazne i garantovanje pravičnog suđenja. Pored toga, isključilo je i Ujedinjenu Republiku Tanzaniju - državu u kojoj je optuženi uhapšen nakon njegove predaje - jer bi u tom slučaju ustupanje predmeta bilo u suprotnosti sa članom XX (1) Sporazuma Glavnog štaba (31.08.1995. god.),

kojim se Ujedinjenoj Republici Tanzaniji, kao zemlji domaćinu u odnosu na MKSR-a, zabranjuje krivično gonjenje osumnjičenih ili optuženih u okviru nadležnosti Međunarodnog tribunala.

Odluka

Dana 19.05.2006. godine, MKSR je donio odluku po Prijedlogu Tužilaštva za ustupanje predmeta Bagaragaza (predmet broj ICTR-2005-86-R11bis) Kraljevini Norveškoj. Pretresno vijeće III MKSR, ustanovilo je da Kraljevina Norveška nema nadležnost *ratione materiae* nad zločinom genocida, dogovorom o počinjenju genocida ili saučesništvu u genocidu, odnosno optužbi navedenoj u potvrđenoj optužnici. Shodno tome, navedena krivična djela za koja se tereti Bagaragaza ne mogu se u potpunosti pravno kvalifikovati po norveškom krivičnom zakonodavstvu. Zbog toga je MKSR odbio prijedlog za ustupanje predmeta.

Obrazloženje

Prema Pravilu 11 bis Pravilnika o postupku i dokazima MKSR postoje tri uslova koja treba uzeti u obzir pri odlučivanju o prijedlogu za ustupanje predmeta: 1) nadležnost, volja i spremnost države kojoj se predmet ustupa; 2) sposobnost države kojoj se predmet ustupa da vodi pravično suđenje, i 3) neizricanje smrtne kazne od strane države kojoj se predmet ustupa. Prema Pravilu 11 bis (A), potvrđena optužnica se može proslijediti državi (i) na čijoj je teritoriji zločin počinjen ili (ii) u kojoj je optuženi uhapšen ili (iii) državi koja ima nadležnost i koja je voljna i adekvatno pripremljena da prihvati ustupljeni predmet. U ovom predmetu, Tužilaštvo je zatražilo da se optužnica ustupi Kraljevini Norveškoj na osnovu treće odredbe Pravila 11 bis (A), navodeći da je Kraljevina Norveška voljna i adekvatno pripremljena da prihvati jedan takav predmet (Pravilo 11 bis (A) (iii)), kao što je to dokumentovano u dodatnim podnescima stranaka i same Kraljevine Norveške u smislu *amicus curiae* (prijatelj suda).

Na osnovu podneska Ministarstva vanjskih poslova Norveške, Vijeće je zaključilo da u Krivičnom zakonu Kraljevine Norveške ne postoje odredbe o genocidu. Norveške vlasti su obavijestile Vijeće da na osnovu činjenica navedenih u optužnici, optuženi može biti krivično gonjen kao saučesnik u ubistvu ili ubistvu iz nehata, za koje je predviđena maksimalna kazna zatvora u trajanju od 21 godine. Norveška bi postupala na osnovu univerzalne nadležnosti, što znači da optužnicu odobrava Predsjedavajući sudskog vijeća suda Kraljevine Norveške (King in Council), a Kraljevina Norveška koristi svoje diskreciono pravo pri odlučivanju da li je krivično

gonjenje opravdano s obzirom na postojeće dokaze.

Pretno vijeće MKSR, pozivajući se na Odluku o Pravilu 11 *bis* Žalbenog vijeća MKSJ, Ustupanje predmeta 'Tužilaštvo protiv Radovana Stankovića', od 01.09.2005. godine, potvrdilo je da će Vijeće za ustupanje predmeta biti zadovoljno ukoliko postoji adekvatan pravni okvir prema kojem se navodno ponašanje optuženog smatra krivičnim djelom i u skladu s kojim bi se mogla odrediti odgovarajuća kazna, ukoliko se optuženi oglasi krivim, na osnovu djela za koja se trenutno tereti pred Tribunalom.

Pored toga, tumačenje Pravila 11 *bis* (A) (iii) treba da se oslanja na definicije iz Statuta u članovima 1., 2., 3., 4., 5. i 7., koje zahtijevaju *ratione materiae, personae, loci i temporis*. Prema Statutu, da bi bilo koji sud zasnovao nadležnost, prilikom potvrđivanja optužnice potrebno je ustanoviti da je svaki od ovih uslova ispunjen. U ovom predmetu univerzalna nadležnost, navedena u podnesku Kraljevine Norveške, dozvoljava krivično gonjenje optuženog po principu *ratione materiae, ratione loci i ratione temporis*. Međutim, Krivičnim zakonom Norveške nije predviđeno da zločin genocida neposredno utiče na utvrđivanje stvarne nadležnosti. Ratifikacija Konvencije o genocidu ne znači da je država uvrstila njene principe u svoj krivični zakon, tj. da može krivično goniti bilo koga za izvršenje takvih djela, budući da međunarodni ugovori sadrže opšta pravila kojima nije predviđena kazna, tj. ne predstavljaju krivičnopravne odredbe.

Vijeće je potvrdilo da je njegova dužnost da odluči da li država kojoj se ustupa predmet ima nadležnost u smislu definicije koja se nalazi u Statutu. Ukoliko postoji nekoliko važećih zakona u domaćem zakonodavstvu države kojoj se predmet ustupa, Vijeće nema nadležnost da odredi koji od tih zakona treba primijeniti, ukoliko je bilo kojim od tih zakona

predviđena odgovarajuća pravna kvalifikacija u skladu sa Statutom.

Vijeće je razmotrilo odluku Žalbenog vijeća u predmetu *Stanković*, gdje je Vijeće za ustupanje predmeta, prema navodima tužioca, odbilo odrediti koji od dva zakona koji se primjenjuju na zločine navedene u optužnici država kojoj se predmet ustupa treba primijeniti. Također je naglašeno da je, uprkos tome, Vijeće za ustupanje predmeta dalo detaljnu analizu materijalnog prava koje bi se moglo primijeniti ukoliko bi se predmet prosljedio Bosni i Hercegovini. U tom slučaju, čak iako je Vijeće za ustupanje predmeta utvrdilo da Krivični zakon Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine ne definiše kao zločin djela navedena u datoj optužnici, Vijeće se zadovoljilo činjenicom da drugi zakonski instrumenti, koji su na raspolaganju državi kojoj se predmet ustupa, sadrže odredbe kojima se inkriminiše učešće u zločinu, slično, ako ne i podjednako, kao i one koje se nalaze u Statutu i Pravilniku o postupku i dokazima MKSJ, zaključujući da se krivično gonjenje za neka ili sva navodna krivična djela koja je počinio optuženi može poduzeti u državi kojoj se predmet ustupa.

Pretno vijeće MKSR je napomenulo da se zločini za koje se optuženi tereti bitno razlikuju po svojim obilježjima i težini od krivičnog djela ubistva, što predstavlja osnovu tvrdnje Kraljevine Norveške da se optuženi može optužiti na osnovu domaćeg zakona. Zločin genocida je specifičan po tome što zahtijeva postojanje „namjere da se uništi, u cijelosti ili djelimično, neka nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa kao takva“. Postojanje ove specifične namjere nije potrebno za krivično djelo ubistva po norveškom krivičnom zakonu. Prema tome, Vijeće je mišljenja da stvarna nadležnost za djela navedena u potvrđenoj optužnici ne postoji u norveškom zakonu, te je zbog toga prijedlog i odbijen.

(Nastavak sa strane 5)

Zakon o Sudu BiH ne pominje mogućnost zasnivanja stalnog radnog odnosa međunarodnog osoblja u Sudu. Pravilnik o organizacionoj strukturi Suda BiH u članu 24. propisuje da se radni odnos u Sudu BiH zasniva na u skladu sa odredbama Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine. Članom 10. stav 1, tačka b) ovog Zakona definisano je da zaposleni u institucijama Bosne i Hercegovine moraju biti državljani Bosne i Hercegovine. Međunarodni pravni saradnici i međunarodni pravni asistenti rade sa međunarodnim sudijama, kako je propisano članom 2. stav 2. Sporazuma o Uredu registrara. Shodno tome, oni prilikom izvršavanja svojih radnih zadataka *de jure* rade za Ured registrara.

Iako Ured registrara angažuje međunarodno osoblje, Ured registrara ne nadgleda njihov rad. Ovo proizilazi iz člana 2. stav 4. Sporazuma o Uredu registrara, koji propisuje da Ured Registrara ne ometa nezavisno djelovanje sudija Suda Bosne i Hercegovine i tužilaca Tužilaštva Bosne i Hercegovine u ispunjavanju njihovih obaveza u skladu sa zakonom. Nadgledanjem rada pravnih timova, Ured registrara bi posredno uticao na nezavisno djelovanje sudija, čime bi direktno prekršio odredbe člana 2. stav 4. Sporazuma o Uredu registrara. Međunarodno osoblje koje radi u Jedinici za sudsku podršku Suda BiH postepeno će odlaziti, kako bude prestajao angažman međunarodnih sudija na Sudu BiH. Do kraja 2009. godine, svi zaposleni na Sudu biće državljani Bosne i Hercegovine.

1 Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Sudu BiH, "Službeni glasnik BiH", broj 61/04.

2 Avgust 2006.

3 Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Sudu BiH, "Službeni glasnik BiH", broj 61/04.

4 Sporazum između Visokog predstavnika za BiH i BiH o uspostavi Ureda registrara Odsjeka I za ratne zločine i Odsjeka II za organizovani kriminal, privredni kriminal i korupciju Krivičnog i Apelacionog odjeljenja Suda BiH, kao i Posebnog odjeljenja za ratne zločine te Posebnog odjeljenja za organizovani kriminal, privredni kriminal i korupciju Tužilaštva BiH.

Izvještaj o predmetu: predmet Paunović

Novosti o postupcima pred Sudom BiH

Činjenice

Paunović Dragoje zvani "Špiro" je 18.03.2005. godine lišen slobode Rješenjem o određivanju pritvora Kantonalnog Suda u Sarajevu. Rođen 19.06.1954. godine u Mojkovcu u Srbiji i Crnoj Gori. Posjeduje državljanstvo Srbije i Crne Gore i državljanstvo Bosne i Hercegovine. Stalno je nastanjen u Prijedoru, BiH.

Dana 26.05.2005. godine Tužilaštvo BiH je uputilo prijedlog Kantonalnom Sudu za preuzimanje predmeta Dragoja Paunovića. S obzirom da se tereti da je počinio ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 172. stav 1. tačka a), h), k) KZ BiH, svrstava se u kategoriju „vrlo osjetljivih” predmeta u skladu sa Orijentacionim kriterijima za osjetljive predmete Pravila puta Tužilaštva BiH.

Sud BiH je ocijenio da potpada pod kategoriju I, kao vrlo osjetljiv, na osnovu težine krivičnog djela i statusa počinioca u relevantnom periodu.

Optužnica

Optužnicu protiv Paunovića je 14.09.2005. godine potvrdio sudija za prethodno saslušanje Suda BiH.

Paunović Dragoje se tereti da je u vrijeme široko rasprostranjenog i sistematskog napada vojske i policije Srpske Republike Bosne i Hercegovine i paravojnih formacija pod vodstvom SDS-a usmjerenog protiv bošnjačkog stanovništva, naređivao i činio progon civila bošnjačke nacionalnosti na političkoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj i vjerskoj osnovi.

Ovi napadi su bili usmjereni protiv bošnjačkog stanovništva na području općine Rogatica i regije

istočna Bosna u periodu od maja do septembra 1992. godine.

Kako optužnica navodi, optuženi Paunović Dragoje je 15.08.1992. godine u svojstvu nadređenog manje vojne formacije Rogatičkog bataljona naredio vojnicima da 27 civila, koji su bili nezakonito zatočeni u logoru "Rasadnik" u Rogatici, vode u "živi štit". Paunović je, prema navodima, naredio svojim vojnicima da napreduju prema položajima Armije BiH kojom prilikom je došlo do ranjavanja dvojice civila.

Istoga dana nešto kasnije, kako optužnica dalje navodi, optuženi je naredio svojim vojnicima da strijeljaju tih 27 civila u čemu je i on lično učestvovao pucajući iz puške. Dvadeset i četiri civila su ubijena, samo tri civila koji su bili nezakonito zatvoreni su preživjeli.

Odluka

Glavni pretres je počeo 31.10.2005. godine i trajao je više od 100 sati, što je podrazumijevalo 20 ročišta.

Tri dana nakon provedenih završnih riječi izricanje prvostepene presude je zakazano za 26.05.2006. godine. Pretresno vijeće Odjela I za ratne zločine Suda Bosne i Hercegovine je 26.05.2006. godine je Paunović Dragoju oglasilo krivim za krivično djelo zločin protiv čovječnosti i izrekao kaznu zatvora u trajanju od 20 (dvadeset) godina.

Obrana je najavila podnošenje žalbe zbog nepotpuno i pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, zbog povrede odredaba krivičnog postupka, te zbog odluke o krivično-pravnoj sankciji. U toku je odlučivanje po žalbi.

Izvještaj o predmetu: predmet Maktouf

Novosti o postupcima pred Sudom BiH

Činjenice

Optuženom Abduladhim Maktoufu je stavljeno na teret krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka e) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, odnosno člana 142. Krivičnog zakona SFRJ što je, prema navodima optužnice, dana 18.10.1993. godine ili u periodu bliskom tom datumu u Travniku pomagao i zajedno sa borcima odreda Al Mujaheed nezakonito uhapsio troje civila hrvatske nacionalnosti Ivu Fišića, Kazimira Pobrića i Ivana Rajkovića. Kako optužnica dalje navodi, Abduladhim Maktouf je vozio jedno od dva vozila koja su korištena za prevoz zarobljenika te je učestvovao u planiranju operacije otmice i njihovih posljedica.

Prvostepeni postupak

Nakon provedenog glavnog pretresa u prvostepenom postupku optuženi Maktouf je 01.07.2005. godine oglašen krivim za ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stava 1 tačke e) u vezi sa članom 31. KZ BiH, pa ga je Sud na osnovu navedenog zakonskog propisa i uz primjenu člana 49. KZ BiH, osudio na kaznu zatvora u trajanju od pet godina.

Branioci optuženog su u zakonom predviđenom vremenu uložili žalbu na presudu prvostepenog vijeća te je pobijaju iz sljedećih razloga:

- zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka,
- zbog povrede krivičnog zakona,
- zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja,
- zbog odluke o krivično-pravnoj sankciji, i
- zbog pogrešne odluke o imovinsko-pravnom zahtjevu.

Drugostepeni postupak

Odbrana optuženog predlaže da Apelaciono vijeće Suda Bosne i Hercegovine na osnovu člana 314. Zakona o krivičnom postupku donese presudu kojom će žalbu uvažiti i preinačiti prvostepenu presudu tako što će optuženog osloboditi od optužbe iz razloga što u provedenom dokaznom postupku nije dokazano da je optuženi učinio krivično djelo za koje se optužuje.

Tužilaštvo je takođe podnijelo žalbu na prvostepenu presudu smatrajući pri tome da je kazna preblaga.

Odluka

Rješenjem od 24.11.2005. godine, Apelaciono Vijeće je donijelo rješenje kojim se ukida prvostepena presuda te se određuje održavanje pretresa pred istim vijećem. U rješenju je određeno da će se po potrebi izvesti svi dokazi izvedeni već u prvostepenom pos-

tupku i eventualno izvesti novi dokazi, a sve u cilju pravilnog i potpunog utvrđenja činjeničnog stanja.

Apelaciono Vijeće naglašava da prvostepeni sud svoje uvjerenje o učešću Maktoufa u događaju u najvećoj mjeri zasniva na iskazu dvojice svjedoka: Ive Fišića i zaštićenog svjedoka koji je bio uključen u otmicu. Apelaciono Vijeće ističe da je optuženi prvostepenom presudom osuđen kao saučesnik u otmici. Zaštićeni svjedok je bio učesnik u otmici. Uprkos toj činjenici zaštićeni svjedok nije krivično procesuiran, iako ovaj događaj datira iz 1993. godine. U skladu sa tim, Apelaciono vijeće navodi "da ne može isključiti postojanje de facto sporazuma između Tužilaštva BiH i zaštićenog svjedoka".

U rješenju se navodi da je iskaz svjedoka Ive Fišića nedosljedan i kontradiktoran u odnosu na njegove ranije izjave o učešću optuženog u kritičnom događaju.

Okolnosti koje se odnose na svjedočenje ove dvojice svjedoka kao neposrednih očevidaca, nalagale su prvostepenom sudu dodatne napore za utvrđenje odlučne činjenice o učešću optuženog u događaju. Ovo je naročito važno u situaciji kada ne postoji niti jedan drugi neposredan dokaz, koji bi prvostepeni sud koristio za pravilno utvrđenje činjeničnog stanja. Analognu pravnu argumentaciju ima i Ustavni Sud BiH u svojoj odluci od 22.04.2005. godine u predmetu broj 661/04 u pogledu korištenja dokaza na suđenju koji su dobijeni od saučesnika koji zbog svjedočenja ima sporazum sa nadležnim tužiocem.

Zbog svega iznesenog, Apelaciono Vijeće je odlučilo da ukine prvostepenu presudu.

U pretresu pred Apelacionim Vijećem izvedeni su brojni dokazi: preslušani su audio zapisi iskaza svjedoka Ive Fišića, zaštićenog svjedoka, Salke Bebe, Huseina Delića.

Na zajednički prijedlog odbrane i Tužilaštva na pretresu su neposredno dali iskaz ponovo Ivo Fišić i zaštićeni svjedok. Saslušani su novi svjedoci odbrane Ribo Elvis i Ramo Durmiš. Na pretresu je izvršen uvid u brojne materijalne dokaze odbrane i Tužilaštva.

Završne riječi Odbrane i Tužilaštva su trajale tri dana i to 28., 29. i 30.03.2006. godine.

Apelaciono vijeće Odjela I za ratne zločine Suda Bosne i Hercegovine je 04.04.2006. godine optuženom Abduladhim Maktoufu izreklo konačnu presudu kojom je oglašen krivim i osuđen na pet godina zatvora.

U izrečenu zatvorsku kaznu bit će uračunato i vrijeme koje je optuženi proveo u pritvoru u toku krivičnog postupka od 12.06.2004. godine.

Izvještaj o predmetu: predmet Ljevo i ostali

Županijski-kantonalni sud Mostar, broj predmeta K-13/03, presuda od 29.03.2006. godine

Činjenice

Ljevo Zikrija, Zahirović Vernes, Omanović Bećir, Čopelj Habib i Oručević Husnija svi iz Mostara, državljani Bosne i Hercegovine, optuženi da su postupali suprotno odredbama člana 3. stav 1. i člana 13. III Ženevske konvencije o postupanju sa ratnim zarobljenicima od 12.08.1949. godine te počinili ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. preuzetog KZ-a SFRJ.

Postupak

Optužnicu je podiglo Kantonalno Tužiteljstvo Mostar, broj optužnice Kt-111/99 od 23.10.2000.

Kantonalni Sud u Mostaru 30.04.2001. godine je donio presudu (K-20/99) kojom su optuženi oslobođeni optužbe na osnovu člana 345. tačka 3. ZKP-a.

Vrhovni Sud Federacije BiH, rješavajući po izjavljenoj žalbi Kantonalnog tužitelja u Mostaru donio je rješenje dana 19.03.2003. kojim je ukinuta presuda Kantonalnog Suda u Mostaru i predmet vraćen prvostepenom sudu na ponovni postupak i odluku.

Nakon ponovljenog postupka i ponovo izvedenih dokaza Kantonalni Sud u Mostaru dana 29.03.2006 donio je presudu kojom su optuženi oglašeni krivim.

Optužnica ih je teretila da su u periodu od 19.09 do 21.09.1993. godine, u vrijeme oružanog sukoba između HVO-a i Armije BiH, kao pripadnici Armije postupajući suprotno Ženevskoj konvenciji o postupanju sa ratnim zarobljenicima, u mjestu Jedrinje na Salakovcu, općina Mostar, zarobili grupu vojnika II Bojne HVO-a Široki Brijeg Zovko Dragana, Juru Košira, Stanislava Ljubića, Gojka Zovku, Peru Košira, Jozu Primorca, Dragana Lasića. Nakon zarobljavanja povezli su zarobljenike kamionom prema Bijelom Polju. Jedan od zarobljenika Jozo Primorac je uspio pobjeći. Tom prilikom Ljevo Zikrija i Zahirović Vernes su ostale zarobljenike izveli iz kamiona i počeli ih tući pesnicama, puškama nanijevši im bol i tjelesne povrede. Iste noći, 19.09.1993. godine zarobljenici su zatvoreni u jednu kuću u Bijelom Polju. U nekoliko navrata Ljevo Zikrija, Zahirović Vernes, Omanović Bećir i Čopelj

Habib navraćali su u tu kuću i tukli ih drvenim palicama, stolicama i drugim tvrdim predmetima.

Dana 20.09.1993. nastavljeno je zlostavljanje zarobljenika. U noći na 20/21.09.1993 optuženi Ljevo Zikrija i još jedan nepoznati pripadnik Armije BiH su ušli u kuću u kojoj su se nalazili zarobljenici i izveli Dragana Lasića te ispalili rafal iz vatrenog oružja u njega, lišivši ga života. Iste noći Oručević Husnija je u svojstvu vojnog policajca Armije BiH, nakon što su zavezali zarobljenike žicom, a prije nego što su ih odvezli u Mostar, Istima zadao više udaraca pesnicama i nogama po različitim dijelovima tijela.

Pravni propisi

Član 144. preuzetog iz KZ SFRJ i člana 3. stav 1. alineja 1. i člana 13. III Ženevske

konvencije o postupanju sa ratnim zarobljenicima

Odluka suda

Kantonalni sud u Mostaru sa sudijom Zoranom Krtalićem kao predsjedavajućim vijeća, je 29.03.2006. godine donio presudu kojom je oglasio krivim petoricu optuženih za krivično djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika, te osudio:

- prvooptuženog LJEVO ZIKRIJU na kaznu zatvora u trajanju od 7 godina,
- drugooptuženog ZAHIROVIĆ VERNESA na kaznu zatvora u trajanju od 2 godine,
- trećooptuženog OMANOVIĆ BEĆIRA na kaznu zatvora u trajanju od 1 godinu i 6 mjeseci,
- četvrtooptuženog ČOPELJ HABIBA na kaznu zatvora u trajanju od 1 godinu i 6 mjeseci i
- petooptuženog ORUČEVIĆ HUSNIJU na kaznu zatvora u trajanju od 1 godinu i 6 mjeseci,

jer su postupali protivno odredbama člana 144. preuzetog KZ SFRJ i člana 3. stav 1. alineja 1. i člana 13. III Ženevske konvencije o postupanju sa ratnim zarobljenicima.

Izveštaj o predmetu: predmet Vujanović

Presuda Okružnog suda u Banja Luci donesena 09.03.2006. godine

Činjenice

Vujanović Milanko iz Novog Grada, ul. Banjalučka br. 105, državljanin BiH, po nacionalnosti Srbin, optužen je da je učinio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ RS-a, u vezi sa članom 22. istog zakona, po optužnici Okružnog tužilaštva Banja Luka, broj KT-751/04 od 02.12.2005. godine.

Optužnica

Prva optužnica protiv Vujanović Milanka podignuta je 15.03.1993. godine od strane Vojnog tužilaštva pri komandi Prvog krajiškog korpusa Banja Luka a zatim je Okružno tužilaštvo Banja Luka 02.12.2005. godine preciziralo navedenu optužnicu, pa je optuženom na teret stavilo da je počinio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 142. st. 1. u vezi sa čl. 22. KZ RS – opšti dio (preuzeti KZ SFRJ "Službeni glasnik RS" br. 12/93-504).

Vujanović se tereti da je kršeći pravila Međunarodnog humanitarnog prava, odnosno Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata, te Dodatnog protokola II, dana 19.10.1992. godine, kao pripadnik VP 7031 Kozarska Dubica, zajedno sa druga dva lica, u mjestu Blagaj Rijeka, općina Novi Grad, odveo Huzeirović Aziza u nepoznatom pravcu i na neutvrđen način lišio života, a nakon toga u mjestu Huzeirović Brdo u Blagaj Rijeci odveo oštećenog Huzeirović Envera do mjesta zv. "Vrilo", kod potoka, te pucanjem iz vatrenog oružja istog lišio života, ispalivši u njega više hitaca nanijevši mu povrede od kojih je trenutno podlegao. Dana 20.10.1992. godine, optuženi je zajedno sa druga dva lica, u popodnevним satima u mjestu Blagaj Rijeci, općina Novi Grad, iz kuće Halilović Kasima izveo Memić Safetu i Halilović Minu, nakon čega su ih, u dvorištu kuće, pripremljenom žicom vezali zajedno tijelo uz tijelo, polili benzinom po tijelu, zatim je Vujanović Milanko upaljačem zapalio oštećene Memić Safetu i Halilović Minu koje su potpuno izgorjele i od kojih povreda su obje smrtno stradale. Poslije toga, optuženi se vratio u kuću i pronašao Memić Arifa, te ga odveo nizvodno od potoka zv. 'Blagaj Rijeka' u blizini kuće Hodžić Muharema, te ga pucanjem iz vatrenog oružja lišio života.

Dakle, kršeći pravila Međunarodnog prava za vrijeme oružanog sukoba lišio je života 5 (pet) civila, čime je kao saizvršilac počinio krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 142. st. 1. u vezi sa čl. 22. KZ RS – opšti dio.

Okružni sud u Banja Luci je dana 09.03.2005. godine, u vijeću sastavljenom od sudija: Milovanović Daniele, kao predsjednika vijeća, sudije Čupeljić

Edine i sudija porotnika Petković Nikole, Bekić Mileve i Crnogorac Petra, kao članova vijeća, u prisutnosti optuženog i njegovog branioca Dabić Mirka, advokata iz Banja Luke i Okružnog tužioca Radujko Gordane, donio i javno objavio presudu kojom se optuženi oglašava krivim. Okružni sud Banja Luka je osudio Vujanović Milanka na kaznu zatvora u trajanju od 20 (dvadeset) godina u koju se uračunava vrijeme provedeno u pritvoru od 25.12.1992. godine do 28.07.1992. godine.

U obrazloženju presude, sud ističe da je nesporno da su oštećeni Huzeirović Aziz, Huzeirović Enver, Memić Arif, Memić Safeta i Halilović Mina, lica koja su imala status civilnih lica, jer su oni bili civili nesrpske nacionalnosti za vrijeme oružanog sukoba. Također, sud je utvrdio da je nesporno da je optuženi bio pripadnik VP 7031 Kozarska Dubica, te da je u to vrijeme postojao oružani sukob u BiH.

Sud je u cjelosti prihvatio izjave svjedoka Memić Bekire, Memić Sakiba i Halilović Kasima, jer su ovi svjedoci u bitnim činjenicama ostali dosljedni interpretaciji predmetnih događaja tokom čitavog postupka. Tokom postupka, branilac optuženog je nastojao dokazati da je optuženi u vrijeme kritičnih događaja bio na položaju u svojoj jedinici, te je u tu svrhu saslušao svjedoke Zec Milana i Vukić Predraga. Međutim, iz iskaza ovih svjedoka nije se potvrdila ova tvrdnja odbrane.

Na osnovu izvedenih dokaza, sud je zaključio da je optuženi Vujanović Milanko, zajedno sa, za sada dvoje nepoznatih vojnika, počinio djelo koje mu se stavlja na teret, jer je njegov umišljaj, kako svijest, tako i volja, bio upravljen na lišavanje života lica nesrpske nacionalnosti, koja su u vrijeme oružanog sukoba imala status civilnih lica i kao takva bila zaštićena odredbama Međunarodnog prava, konkretno Ženevskom konvencijom o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata.

Sud je prilikom odmjeravanja kazne, imao u vidu svrhu kažnjavanja, stepen krivične odgovornosti, kao i pobude iz kojih je djelo učinjeno, te način izvršenja i posljedice djela. Kao olakšavajuće okolnosti sud je uzeo u obzir činjenice da je optuženi porodičan čovjek, otac troje djece, da je lošeg zdravstvenog stanja, te lošeg imovnog stanja. Raniju osuđivanost sud nije uzeo kao otežavajuću okolnost, obzirom da se ne radi o istovrsnim krivičnim djelima. Po mišljenju suda ovom krivičnom sankcijom će se u potpunosti ostvariti svrha kažnjavanja, kako sa aspekta samog izvršioca da u buduće ne čini krivična djela, i njegovog prevaspitanja, tako i sa aspekta vaspitnog uticaja na druge da ne čine kako ovo, tako i druga krivična djela.

OBUKA OKO-A ZA JESEN 2006

Međunarodno humanitarno pravo i krivični postupak

Sarajevo i Banja Luka

OKO organizuje obuku za advokate koji žele da postupaju pred Sudom BiH. Ove jeseni održat će se 2 seminar, jedan u Sarajevu i jedan u Banjaluci.

Krivični postupak. Ovaj seminar obuhvata nove pravne ideje i koncepte koji su uvedeni Zakonom o krivičnom postupku 2003. godine, sa posebnim osvrtom na predmete ratnih zločina. Obuhvatit će ključne oblasti uključujući rad Suda BiH, ustupanje predmeta i dokaza iz MKSJ, pravo ljudskih prava u krivičnim predmetima, pisane pravne argumente (podneske), istrage odbrane i izricanje presuda.

- *Sarajevo: 18.-20.09.2006. godine*
- *Banja Luka: 02.-04.10.2006. godine*

Međunarodno humanitarno pravo. Ovaj seminar se održava u saradnji sa Međunarodnim komitetom crvenog križa. Seminar pokriva osnovne izmjene zakona koje su uvrštene u Krivični zakon, uključujući ratne zločine, zločine protiv čovječnosti i genocid. Seminar se sastoji iz kombinacije predavanja i vježbi zasnovanih na učešću.

- *Sarajevo: 16.-18.10.2006. godine*
- *Banja Luka: 30.10-01.11.2006. godine*

Obrasci za prijavu se mogu preuzeti sa web stranice na adresi www.okobih.ba ili pozivom na broj 033/560-260. Obzirom da je broj mjesta ograničen, mjesta će biti dodijeljena redoslijedom kojim su aplikacije pristigle.

Odsjek krivične odbrane (OKO) je odjel pri Uredu Registrara Suda BiH, čiji zadatak je da postigne i održi najviše standarde odbrane u predmetima ratnih zločina koji se vode pred Sudom BiH.

www.okobih.ba

Одсјек Кривичне Одбране
Odsjek Krivične Odbrane
CRIMINAL DEFENCE SECTION